

Omorientering och förändring

Den ryska utrikespolitiska doktrinen under Vladimir Putin

Carl Appelgren
Fredrik Kinell

Abstract

This thesis analyzes the Russian Foreign Policy Doctrine from a broad theoretical perspective, with the aim of describing and explaining the doctrine using a number of theoretical approaches. Russia's foreign policy has undergone substantial changes since Vladimir Putin became president in the year 2000, involving a radical shift in foreign policy objectives and thereby moving away from the more confrontational and distrusting policies which characterized the Boris Jeltsin regime. Putins doctrine, based on pragmatism and seeking partnership and collaboration with the West, can be described as a near revolutionary re-orientation of Russia's foreign policy guidelines, meaning a transformation of the country's self image which implies a rejection of great power status and a search for a new role in the international community.

Our thesis has examined explanatory variables such as the domestic political situation in Russia, the contemporary international system and President Vladimir Putins system of beliefs in order to describe and explain the doctrine. Our results show that the doctrine is largely a product of Putins personality, values and beliefs, but also to a large extent a consequence of necessities, namely the poor Russian economy and the fact that the country no longer can withstand an all out conflict with the West involving an excessive arms race.

Keywords: Vladimir Putin, pragmatism, realism, domestic politics, radical change.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	2
1.2 Metod och material.....	2
1.3 Teori.....	4
2. Rysslands inrikespolitiska struktur	7
2.1 Politiska förhållanden och definitioner.....	7
2.2 Presidentvalet år 2000.....	7
2.3 Demokrati och förvaltning.....	9
2.4 Federationen: en centralisering av makten.....	10
3. Vem är Vladimir Putin?	11
3.1 En biografi.....	11
4. Kognitiv analys	15
4.1 Teoretiska utgångspunkter.....	15
4.2 Filosofiska beliefs.....	16
4.3. Instrumentella beliefs.....	18
5. Textanalys	21
5.1 Teoretiska utgångspunkter.....	21
6. Rysk utrikespolitik och den nya världsordningen	22
6.1 The Foreign Policy Concept.....	22
6.2 Analys av den ryska utrikespolitiken.....	24
7. Slutsats	29
8. Källförteckning	32

1. Inledning

Rysslands utrikespolitik är av intresse för hela världssamfundet eftersom dess agerande på den internationella scenen fortfarande är av väsentlig betydelse, trots att landets ställning försvagats kraftigt under 1990-talet och att dess internationella anseende sjunkit (Fedorov och Nygren, 2000, s 129). Landets förre president Boris Jeltsin, om än pro-västligt orienterad, utformade en utrikespolitik influerad av utrikesminister Jevgenij Primakovs ”multipolära filosofi”, vilken inriktades på att forma ”anti- amerikanska koalitioner” och att ”stödja och skydda anti-amerikanska regimer världen över” (Fedorov och Nygren, 2004, s 68). Denna politik kan inte sägas ha givit Ryssland några fördelar på den internationella arenan, utan bidrog istället bara till att isolera landet och kyla ner relationerna med USA och NATO.

Den nye presidenten Vladimir Putins utrikespolitik skulle komma att bli diametralt motsatt tidigare doktriner: baserad på pragmatism, realism och en förståelse av landets behov och globaliseringens betydelse för ekonomi och politik (Fedorov och Nygren, 2000, s 133). Och Putin blev snabbt populär i omvärlden: G-8 mötet i Okinawa i Japan år 2000 blev hans inträde på den politiska scenen och hans lugna, tillbakadragna sätt gillades av den internationella eliten; trots allt, efter Jeltsin kunde varje president ”kapabel att stå utan hjälp” räknas som en succé (Shevtsova, 2003, s 111).

Putins tillträde, hävdar många, skedde med hjälp av Tjetjenien-konflikten, i en tid då Ryssland verkade ropa efter en ”stark hand” och en kraftfull ledare som kunde återställa ordningen i landet. Ung, energisk, intelligent och övertygad om Rysslands behov av ekonomiska reformer framstod han som ett självklart alternativ till den vacklande Jeltsin ((Shevtsova i Fedorov och Nygren, 2000, s 112; Facon i Fedorov och Nygren, s 219).

Putin verkade ha insett att Rysslands framtid låg i integration i världsekonomin, inte isolering, och han propagerade för ett närmande till Europa av både ekonomiska, men också socio-kulturella skäl (Fedorov och Nygren, 2004, s 67). Men Putin kan också sägas vara en person inlemmandes till synes motsägelsefulla värderingar: å ena sidan premieras ord som demokrati, internationella institutioner och samarbete, men å andra sidan framstår konflikten i Tjetjenien, undanröjandet av politiska motståndare och samlandet av all makt i egna händer som tecken på en viss auktoritär böjelse (Gevorkjan et al., 2001, s 154- 155, 176).

Den ryska federationen är präglad av maktcentralisering, en stark presidentmakt, ett odemokratisk arv från Sovjettiden och avsaknad av oberoende, effektiva institutioner (Jonsson i Lindahl et al., 2001, s 219, 233). Det demokratiska styrelseskicket kan ännu sägas vara i sin linda och demokratiska institutioner har inte förankrats i tillräcklig utsträckning, vilket ger presidenten betydande befogenheter att forma politiken efter sin egen vilja (Nagy, 2000, s 110). Den inhemska eliten, däribland militären, utövar dock ett starkt inflytande på politiken, inte minst utrikespolitiken (Nilsson och Nygren i Fedorov och Nygren, 2000, s 12; Shevtsova, 2003, s 152). Trots hårt internt tryck, både från befolkningen, eliten och andra mäktiga statsorgan, har Putin genomdrivit en ny utrikespolitisk doktrin som inte längre betonar landets stormaktsroll och dess ”speciella väg”, och som förefaller vara gynnsam för landets ekonomiska utveckling (Fedorov och Nygren, 2004, s 67). Den nya ryska utrikespolitiken framhåller att ”Ryssland är Europas största stat” och att Europa är ”demokratins och civilisationens vagga”, och USA är numera en allierad snarare än fiende nr. 1. Alliansen med Bush i kriget mot terrorismen ”saknar motstycke i historien” menar Shevtsova (2003), men allianser överlever bara krigets slut om ”de baseras på delade värderingar och intressen”. Möjligheten för Ryssland att integreras i väst beror på landets inhemska utveckling, på när den ryska eliten och samhället kan anamma liberala demokratiska spelregler och släpper sitt sovjetiska förflutna. Landet kan inte längre förbli ”en gåta inslagen i ett mysterium inuti en enigma”, som Churchill uttryckte det i en helt annan tid om det mystiska Sovjetunionen (Shevtsova, 2003, x, s 261).

1.1 Syfte och frågeställning

Denna uppsats behandlar den ryska utrikespolitiska doktrinen utifrån ett antal teoretiska ansatser, fokuserande på Rysslands utrikespolitik sedan Vladimir Putin blev president år 2000. Vårt syfte har varit att utifrån olika teoretiska angreppssätt, närmare bestämt kognitiv teori, textanalys och teorier på stats- och systemnivå, försöka beskriva och förklara den ryska utrikespolitiska doktrinen av dags dato. Vi menar att det inte går att förklara den ryska utrikespolitiken utifrån endast en analysnivå, utan vi tror att det krävs flera analysnivåer. Genom att kombinera olika teorier hoppas vi komma fram till en förklaringsmodell som kan göra anspråk på att vara heltäckande i detta specifika fall.

För att kunna kartlägga Rysslands utrikespolitiska doktrin anser vi att man inte kan bortse från bakomliggande faktorer såsom inrikespolitiska förhållanden och president Putin som aktör; i det syftet har vi redogjort för Rysslands utrikespolitiska situation och struktur, och gjort en kognitiv analys av Putins belief system. Som en följd därav blir dessa delar omfattande avsnitt av vår studie.

Den teoretiska modell som beskrivs i teoriavsnittet ligger till grund för vår *doktrinstudie*, som utgörs av en textanalys vari vi analyserar uttalanden av president Putin och andra framträdande aktörer inom rysk utrikespolitik.

Vår frågeställning är som följer:

- Vad utmärker den ryska utrikespolitiska doktrinen och hur kan den förklaras?

1.2 Metod och material

Vi avser att göra en teorikonsumerande, empirisk fallstudie inriktad på ett specifikt fall, den ryska utrikespolitiska doktrinen av dags dato. I syfte att teckna Rysslands utrikespolitiska doktrin använder vi oss av oberoende förklaringsvariabler, såsom den ryska inrikespolitiska strukturen och president Vladimir Putin som aktör, vilka beskrivs i de olika analysavsnitten.

I sökandet efter förklaringar anser vi det vara lämpligast att kombinera olika teorier på olika abstraktionsnivåer för att kunna ge en mer heltäckande förklaringsmodell.

Analysen av den inrikespolitiska strukturen syftar till att ge en beskrivande bild av det ryska politiska systemet utifrån ett kritiskt förhållningssätt till de demokratiska spelreglerna, och därtill visa bakomliggande faktorer till Putins seger i presidentvalet år 2000, med hjälp av teorier på statsnivå. Eftersom vi är övertygade om president Putins betydelse för utformandet av den ryska utrikespolitiska doktrinen anser vi det vara av vikt att analysera hans personlighet, värderingar, målsättningar etc., varför vi kommer göra en s.k. *kognitiv analys*. Vi kommer att försöka rekonstruera Putins *belief system* för att bilda oss en uppfattning om vilka beliefs – filosofiska och instrumentella – som utmärker honom; en sådan analys kräver en s.k. *intensiv närgranskning av ett fall* (Esaïasson, 2005, s 119).

Vår uppsats är en enfallsstudie i den meningen att vi analyserar och förklarar ett specifikt fall, vilket innebär att det krävs fler empiriska studier av liknande fall, med en större mängd analysenheter, för att kunna generalisera resultat. Således sätter vi fallet i centrum, utmärkande för en teorikonsumerande studie, i vilken vår uppgift ligger i att ”med hjälp av existerande teorier och förklaringsfaktorer... försöka förklara vad det var som hände i just detta fall...” (s 40 f.) Vid renodlade fallstudier framhävs kravet på att den använda teorin ”kan

preciseras på ett relevant sätt”; som forskare skall vi ”kunna tala om precis vad som ska hända och sedan pröva om så också blir fallet”. Därigenom framkommer dock en viss problematik i det att det kan vara svårt att ”avgöra om teorin får stöd eller inte”. Esaiasson (2005) menar att om man bara studerar ”ett specifikt fall” är det svårt att dra slutsatser om den använda teorins förklaringsvärde på andra liknande fall (s 119 f.).

Den tredje delen av vår uppsats utgörs av en doktrinstudie, i vilken vi avser att analysera officiella uttalanden av president Vladimir Putin, dåvarande utrikesminister Igor Ivanov (den nuvarande är Sergej Lavrov), försvarsminister Sergej Ivanov liksom andra framträdande aktörer beträffande den ryska utrikespolitiska hållningen. En doktrinstudie innefattar en *kvalitativ textanalys* av primärmaterial, men vi tänker därutöver också empiriskt undersöka sekundärmaterial som behandlar den ryska utrikespolitiken sedan Putins tillträde som president.

Brodin (1973) menar att det finns två olika sätt att gå tillväga i fråga om doktrinstudier: den första ser till ”officiella uttalanden, i vilka regeringar inför offentligheten redovisar sina målsättningar eller syftet med sin politik”; den andra ”söker härleda de styrande målsättningarna utifrån observationer av vissa handlingsmönster, vilka faktiska beslut och åtgärder som man antar återspeglar vederbörande intentioner”. Dock kan en kombination av de ovanstående med fördel användas (Brodin, 1973, s 9). Vi kommer att använda oss av denna kombination därför att vi vill komma åt *de verkliga intentionerna*; man måste alltså skilja mellan *verkliga* och *officiellt deklarerade* målsättningar:, d.v.s. jämföra ord med handling (s 10).

Vad gäller valet av material kommer vi för vår studie använda oss av både *primära* och *sekundära* källor. De primära källorna utgörs av de officiella uttalanden och deklARATIONER gjorda av våra valda aktörer, medan de sekundära källorna utgörs av litteratur som behandlar Rysslands politiska system, Putin, rysk utrikespolitik och bakomliggande faktorer till Putins seger i presidentvalet 2000 bl.a. i avsikt att spåra källorna till Putins belief system har vi valt litteratur som rör delar av presidentens tidigare liv och leverne, hans politiska karriär och presidentperiod. Exempel på böcker om Putin som vi använt är Shevtsovas *Putins Russia* (2003), Fedorov och Nygrens (red.) *Putin I and Putin II* (2004) och *Putin direkt – Samtal med Vladimir Putin* av Gevorkjan et al. Litteraturen beskriver på ett omfattande sätt den ryska inrikespolitiken, Putin själv, kulturella särdrag och egenskaper som utmärker den ryska politiska kulturen. Mycket av fokus ligger dock på Putin själv, vars personlighet och framträdande karaktärsdrag åskådliggörs på ett utmärkt sätt; i framför allt *Putin direkt* och *Putins Russia* ligger tyngdvikten på presidenten själv, men Politkovskajas *Putins Ryssland* (2005) ger också väsentliga inblickar i Putins karaktär.

Putin I and Putin II, The Russian Presidential Election 2000, Nagys *The Meltdown of the Russian State* (2000), liksom Baranovskys *Russias Attitude Towards the EU: Political Aspects* (2002) ger en viktig insyn i den ryska politiska kulturen, bakgrunderna till den nya utrikespolitiken, det ekonomiska läget liksom andra strukturella, inrikespolitiska faktorer.

I fråga om litteratur av teoretiskt slag, t.ex. rörande kognitiv teori, textanalys o.s.v., har vi valt ett brett omfång böcker, t.ex. Lidéns *Security and Recognition* (1979) (om doktrinstudier), Brodins *Studiet av utrikespolitiska doktriner* (1977) (om doktrinstudier) och Esaiassons *Metodpraktikan* (2005). I avseende att göra en kognitiv analys har vi använt litteratur såsom *Foreign Policy Analysis* av Neack et al. (1995), Vertzbergers *The World in Their Minds* (2002) och Gustavssons *The Politics of Foreign Policy Change* (1998).

För analysen av uttalanden gjorda av de aktörerna vi har valt använder vi oss av Baylis och Smiths *The Globalization of World Politics*, avseende de stora teoretiska ansatserna neo-realism och neoliberalism, och *Power and Interdependence* av Keohane och Nye, vilken behandlar internationella relationer utifrån ett perspektiv av interdependens. Vi anser för övrigt inte att det finns några problem med *objektiviteten* i fråga om vårt sekundärmaterial.

De officiella uttalanden och utlåtanden vi avser att studera har alla karaktären av primärmaterial, på grund av *berättarens grad av oberoende*: ”En trovärdig berättelse skall härröra från en oberoende berättare” och skall alltså vara ”opåverkad av någon annan person eller yttre omständighet”, även om det är svårt att tänka sig att någon är *helt* oberoende av yttre påverkan; det är dock frågan om att fastställa *graden* av oberoende. Vi måste således bedöma om det kan förekommit någon form av ”otillbörlig påverkan” på berättaren, t.ex. hot, tvång eller liknande. Oberoende brukar kallas för *centralitet*, med vilket menas att vi ”litar mer på berättelser från källor som varit ”centralt placerade i förhållande till händelseförloppet” än på s.k. återberättelser eller ”perifera” källor. Därutöver läggs stor vikt vid *samtidighet*, d.v.s. att inte allt för lång tid har förflutit ”mellan en händelse och dess nedtecknande”, vilket minskar risken för efterhandskonstruktioner (Esaiasson, 2005, s 309-310). Vi har därvid valt uttalanden från år 2000 och framåt, vilket därmed minskar risken för ovanstående problem.

Vad gäller urvalet av uttalanden är det viktigt att ”garantera en... jämn spridning av materialet över tiden eftersom förändringar av doktrinen kunde vara av intresse”, bl.a. på grund av vikten av ”fastställandet av olika doktrinelements institutionaliseringsgrad”. Vår ambition bör vara att försöka hitta ett metodologiskt tillförlitligt tillvägagångssätt, ”samtidigt som det kan ge en teoretiskt sett hållbar motivering.” (Brodin, 1973, s 38). För att vårt valda material ska bli ”empiriskt meningsfullt” krävs att vi avgör *vilket* material som ska användas, och *vad* i detta material som kan ”betraktas som element av den officiella doktrinen”. Vidare skall avgöras vilka uttalanden av *vem* som skall användas, varvid vi har gjort den avvägningen att de valda aktörernas uttalanden skall granskas i frågor gällande betydande utrikespolitiska händelser i enlighet eller motstridighet med den officiellt gällande deklARATIONEN (s 32).

De citat vi använt oss av i studien är officiella eller icke- officiella översättningar från ryska, och vi har inte översatt dessa till svenska. Citat i den löpande texten har vi däremot översatt till svenska för att underlätta läsandet.

1.3 Teori

I fråga om teoretiska utgångspunkter för denna studie har vi valt en bred teoretisk ansats på olika analysnivåer: stats-, individ och systemnivå, liksom en doktrinstudie utgående från textanalytisk teori och metod. Avseende teorier på statsnivå, således studiet av den ryska inrikespolitiska strukturen, använder vi oss av kritiska, beskrivande teoretiska ansatser i syfte att visa på bakomliggande faktorer till Rysslands utrikespolitiska doktrin av dags dato.

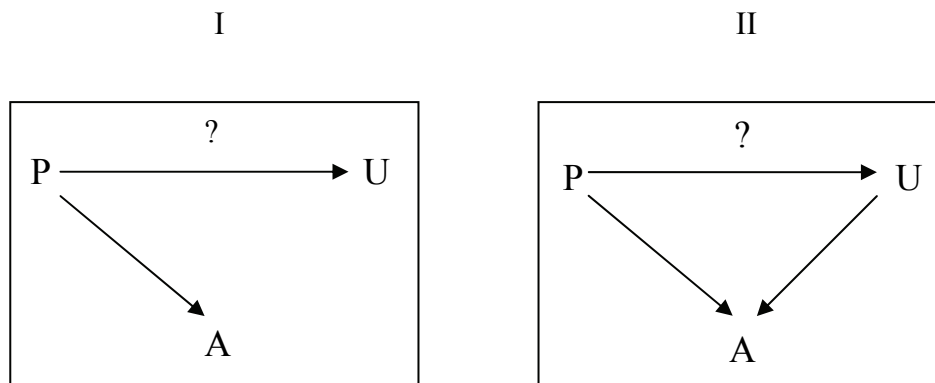
Gällande den kognitiva ansatsen har den för avsikt att fokusera på president Vladimir Putin och hans belief system. Ett belief system kan karakteriseras såsom en individs beliefs, värderingar, attityder, bakgrund och unika personliga egenskaper, och delas vanligen in i *filosofiska* och *instrumentella* kategorier vilka är hierarkiskt ordnade med filosofiska (fundamentala) beliefs placerade högre upp i systemet (Vertzberger, 2002, s 112).

Hagan (1995) understryker inrikespolitikens vikt för utrikespolitiken och beskriver de problem beslutsfattare ställs inför vid formulerande av den officiella utrikespolitiken, bl.a. ”politiska spel”, formerandet av s.k. ”policy koalitioner” och bibehållandet av den politiska makten. Den förstnämnda betonar beslutsfattarens behov att bygga inhemskt stöd för föreslagna politiska initiativ. Detta är dock mer vanligt i regimer där beslut kräver stöd från andra grupper på olika sätt, t.ex. i koalitioner och maktdelning, i t.ex. parlamentariska system; där endast ett parti kontrollerar regeringen med en solid parlamentarisk majoritet är de politiska restriktionerna ”minimala” och således mindre hindrande för ledningen (Hagan i

Neack et al., 1995, s 123). Den sistnämnda lägger tonvikten på utrikespolitiska beslutsfattare som samtidigt agerar nationella och politiska ledare, och deras strävan att samtidigt behålla ledningen genom att bibehålla och utöka den ”politiska basen” för att stanna kvar vid makten. I händelse av att ökat inhemskt politiskt tryck hotar att fördriva ledarskapet från makten, måste utrikespolitiken justeras så att den innebär ”lägre inhemska kostnader” (s 124). Ett huvudinslag i studiet av s.k. *komplexa modeller av internationell politik* är att inrikespolitiska restriktioner påverkar hur en stat kan svara på de möjligheter och begränsningar som komplex interdependens medför i det internationella systemet; således avgör inrikespolitiken möjligheterna att förhålla sig till förändringar i maktbalanser mellan stater (s 133).

Vår doktrinstudie avser att studera uttalanden av olika aktörer, med fokus på president Vladimir Putin, och med utgångspunkt i det ryska *Foreign Policy Concept* som presenterades år 2000. En utrikespolitisk doktrin kan beskrivas som ”ett system av normativa och empiriska beliefs om det internationella systemet och det egna landets roll i det systemet, såsom offentligt uttryckt av de officiella makthavarna i det landet.” (Lidén, 1979, s 6). En stats officiella doktrin ses som en *restriktion* på dess agerande, såsom en spärr eller broms vad gäller plötsliga förändringar i den förda utrikespolitiken (Brodin, 1975, s 12- 13) Det är därutöver viktigt för en stat att inte gå för långt bortom de gränser doktrinen sätter, eftersom detta kan få konsekvenser för den politiska ledningens *legitimitet*; förtroendet för makthavarna vilar på ”ett visst mått av samstämmighet mellan ord och handling, officiell doktrin och beslut. Med andra ord ställs krav på en viss *konsistens*.

För att illustrera vår teoretiska utgångspunkt har vi använt en modell som ska ligga till grund för vår doktrinstudie. Med denna modell vill vi visa på sambandet mellan regeringens/ beslutsfattarens preferenser eller målsättningar, officiella uttalanden och faktiskt agerande.

(Modellen hämtad ur Brodin, 1975, s 11)

P: beslutsfattarens preferenser
 U: officiella uttalanden
 A: agerande
 ?: svårtolkad relation p.g.a. ”äktheten” på (U)

I figur I uttrycks doktrinen i de uttalanden som studeras; i figur II består doktrinen av delar av dessa uttalanden. För att klargöra doktrinen har vi valt att följa upp ord med handling: de uttalanden som har gjorts bör följaktligen leda till ett visst agerande. Sålunda kan vi testa äktheten på (U) och därmed även svara på den kritik av doktrinstudier som framkommit. Kritikerna menar t.ex. att ”uttalanden inför offentligheten tjänar i stort bara rituella eller propagandistiska syften som till stor del inte har stor relation till den praktiska politiken som i själva verket förs.” (Brodin, 1975, s 15) Andra pekar på att doktriner förvisso ”kan tänkas påverka framtida beslut, men dock marginellt endast”; anledningen kan tänkas vara att beslutsfattare ”endast fäster liten vikt vid de konsekvenser som kan uppstå” vid avvikande

från rådande officiell doktrin. De krav på konsistens som framförs väger ”tunt” i jämförelse med ”ekonomiskt grundade beslut”; officiella doktriner, menar andra, förändras hela tiden och därigenom också den praktiska politiken (s 17). Brodin hävdar dock att det är ”ohållbart att hävda att doktriner saknar betydelse, att den inte påverkar en regerings beslutskalkyler, oavsett de inre och yttre omständigheterna.” Officiella doktriners inflytande kan tänkas variera, beroende på ett antal olika faktorer: beslutsfattarens karaktär, ”art och räckvidd”, doktrinens institutionaliseringsgrad, det ”politiska språkets precision”, beslutsfattarens vilja etc. Därutöver, fortsätter Brodin, framstår det som ”rimligt... att utgå från föreställningen att regeringar fäster vikt vid den prestige eller den trovärdighet som följer av...en vilja att följa upp givna löften och deklARATIONER i praktisk handling.” (Brodin, 1977, s 37).

2. Rysslands inrikespolitiska struktur

2.1 Politiska förhållanden och definitioner

Vad utmärker dagens demokratiska Ryssland? Något som länge präglat Ryssland är det sovjetiska arvet som fortsätter att influera landets samhälle och politik. Det samhälle som byggdes upp efter revolutionen 1917, Sovjetunionen, kan på ett tillfredställande sätt karakteriseras såsom *totalitärt*. Ett totalitärt samhälle utmärks av ett politiskt parti som är överordnat såväl statsapparaten som samhället och styrt av en politisk ideologi med långtgående avsikter att penetrera, kontrollera och styra. (Jonson i Lindahl et al., 2001, s 207).

Putins Ryssland utmärks, som vi längre fram kommer visa, av vissa auktoritära drag och kanske kan man därvid beskriva hans styre såsom *semiauktoritärt*. Det auktoritära samhället verkar för att genom statsapparaten upprätthålla sin dominans men saknar ideologiska planer på att penetrera samhället, här finns även möjligheter för privat ägande inom näringslivet som oftast saknas i det totalitära samhället. (Ibid.)

Den svenska maktdelningen kan, å sin sida, beskrivas genom sambandet mellan modellerna för det "vertikala" och det "horisontella" samhället. Det "vertikala samhället" är byggt på en stark hierarkisk grund, utgående från order och lydnad. Beslut, order och information kommer uppifrån och löper neråt. Det gamla Sovjetunionen sägs kunna representera det "vertikala samhället". Det "horisontella samhället" består av självständiga enheter som kommunicerar och reglerar sig själva utifrån givna förhållanden. Det baseras på samordning och frivilliga överenskommelser. Det är i detta horisontella samhälle som marknadsekonomin och det moderna flexibla samhället bygger sin grund (s 213).

Ryssland verkar, anser vi, som land sett sakna stora delar av premisserna för ett horisontellt strukturerat samhälle för att tillfredsställande kunna fungera som en demokrati.

2.2 Presidentvalet år 2000

"To insure law and order in the country and to hold fair and just elections are high on the government agenda. ...I would like to warn participants in the pre-election race that the government is set to eliminate any illegal action within the remit of its competence." (Vladimir Putin tal till duman, 1999-09-16, sammanfattat i Black 2000:26-27.)

Bakgrunden till presidentvalet 2000 är föga förskönande sett till demokratiska värderingar. Dåvarande president Jeltsin proklamerade sin avgång den 31 december 1999 och lät samtidigt meddela att det kommande presidentvalet skulle infalla tre månader tidigare än utsatt, nämligen mars månad år 2000 (Nilsson & Nygren i Fedorov & Nygren, 2000, s 51). Detta ansågs i de flesta experters ögon som en taktisk manöver för att komma den dåvarande premiärministern Vladimir Putin till fördel (s 12). Putin drev, till synes, framgångsrikt det andra Tjetjenien- kriget och hade seglat upp i popularitet bland blivande presidentkandidater sedan Jeltsin i augusti 1999 lät meddela sin avgång *inom ett år*, och samtidigt tillkännagivit den då nyss tillträdde premiärministern Vladimir Vladimirovich Putin till sin efterträdare (s 47). Jeltsin ansåg att ett misslyckande i kriget skulle skada Putins popularitet, och just då framstod han som en av de starkaste kandidaterna, men flyttandet av valet fick även andra, mer direkta, konsekvenser: andra kandidater fick sina valkampanjer förkortade och flera drog sig ur som en följd, däribland Luzhkov och Primakov ledare för Fäderneslandet/Hela Ryssland och tredje största partiet i parlamentsvalet (13%) 1999 efter Kommunisterna (25%) och Enighet (23%) (Jonson i Lindahl et al., 2001, s 224-229). Utöver det hade Enighet den 28

december 1999, d.v.s. två dagar innan Jeltsins plötsliga avgång, uttalat att detta ombildats till ett social-politiskt Putin-vänligt parti och att de ämnade stödja honom i det kommande presidentvalet; samma dag deklarerade Putin att hans regering främst skulle samarbeta med Enighet i Duman och han förväntade sig deras stöd i presidentvalet (Nilsson & Nygren i Fedorov & Nygren, 2000, s 54).

Kriget i Tjetjenien, ”anti-terrorist operationen”, hade stor del i Putins snabbt växande popularitet och kanske finns här den grundläggande orsaken till varför han valdes till president. Putin kom mer och mer att framstå som den starka dynamiska ledare som landet behövde efter en period av nedgång och förnedring som kriget i Tjetjenien, och inte minst Jeltsins plågsamma ekonomiska reformer, hade inneburit (Shevtsova i Fedorov & Nygren, 2000, s 112). Det blev uppenbart att det ryska folket sökte efter en stark ledare, en ”järnhand” och ordentlig ordning och reda. Dessa uppfattningar kom att förstärkas i samband med kriget och ytterligare efter bombattacker i Moskva, och andra städer, av tjetjenska separatister; dock har dessa påstådda ”tjetjenska” attacker varit svåra att bevisa och beskylls för att vara utförda av den ryska staten i syfte att konsolidera behovet av en ”järnhand”(Ibid.). Det var efter dessa attacker som den dåvarande premiärministern Putin gav sitt medgivande till att inleda det andra tjetjenska kriget, med ordern om en ”antiterroristisk operation i Nordkaukasus” (Poilitkovskaja, 2002, s 261). Som tillträd president hade Putin reella möjligheter att stoppa kriget, men gjorde inte så. En trolig förklaring är att kriget som verkade som en PR-kampanj inför valet, utvecklats till en ständig påminnelse om att Ryssland ”måste försvaras mot den ’internationella terrorismen’ i form av tjetjenska terrorister” (Poilitkovskaja, 2002, s 261-262).

I Ryssland verkar inställningen gentemot politiska ledare vara klar bland: landet behöver en *stark ledare* med klara visioner kring hur demokratin skall utvecklas genom transitionen till en marknadsekonomi (Nilsson & Nygren i Fedorov & Nygren, 2000, s 18). Denna uppfattning har även starka stöttepelare att luta sig emot då 1993 års konstitution i betydande utsträckning har stärkt presidentens inflytande; det är således upp till de ryska väljarna att välja och stödja den typen av behövd president som kan axla makten och nyttja systemet. Med andra ord, det ryska politiska systemet kräver en stark ledare med stora maktbefogenheter som har möjlighet att påverka samhället i en viss riktning. Opinionsundersökningar har därtill givit vid handen att en stor majoritet av det ryska folket värdesatte en ledare som är kapabel att driva igenom sin politik högre än ett demokratiskt vald parlament och regering. (Ibid.).

En möjlig förklaring är att det ryska folket inte värdesatte deras möjlighet till deltagande i politiken genom fria demokratiska val, utan snarare såg det auktoritära styret där beslutsrätten i yttersta hand finns hos beslutsfattarna såsom positivt (Bashkirova i Fedorov & Nygren, 2000, s 80). Det kan påstås att det ryska folket såg en bättre president i Putin än i hans *rivaler*, snarare än att de uppskattade hans värderingar och hans politiska agenda (s 87).

I Sovjetunionens bakvatten, alltsedan dess fall 1991, har laglöshet, korruption och organiserad brottslighet frodats, vilka har utgjort centrala sociala problem och satt sina spår hos det ryska folket och säkerligen präglat deras roll som röstberättigade medborgare. Det ryska folket verkar prioritera frågor som rör bekämpningen av korruption och organiserad brottslighet (Nilsson & Nygren i Fedorov & Nygren, 2000, s 19), åtminstone över klassiska demokratiska värderingar. Privatiseringen som följde transitionen från plan- till marknadsekonomi möjliggjorde för den organiserade brottsligheten att köpa statlig egendom och underminerade det ryska politiska systemet, den kan även, till viss del, anklagas för de ekonomiska reformernas misslyckande (Ibid.). Vidare har den ökade utbredningen av organiserad brottslighet lett till ökad korruption inom Duman, flertalet politiker har mördats och ett stort antal tungt kriminella har på så vis berett sin väg in i Duman och dess rättsliga immunitet (Ibid.).

2.3 Demokrati och förvaltning

I presidentvalet 2000 erhöll Putin starkt stöd i Duman vilket medförde att det blev enklare för honom att få förslag igenomröstade i Duman. Men den stärkning av presidentmakten i samband med den nya författningen som tecknades 1993, vilken i sig medförde starkt presidentmakt och ett parlament med beskuren makt (Jonson i Lindahl et al., 2001, s 219) undergrävde ytterligare parlamentets redan svaga ställning. Dessa är tecken på att den politiska strukturen ger aktören, presidenten, en stor och framträdande roll i Ryssland.

Strukturen medför vidare att presidenten har ”dekret-makt” och kan således besluta om åtgärder på i stort sett alla områden utom beskattningsfrågor, där duman har så kallad överhöghet. Duman består av 450 platser fördelade på delegater valda genom personval och de som är valda att representera sitt parti i partivalet. De 450 platserna domineras av sex partier där *Kommunistpartiet* är störst och det enda parti som är ideologiskt förankrat, de resterande är inte partier i västerländsk mening, utan är uppbyggda kring en ledargestalt eller en känd person (s 224).

De demokratiska institutionerna är ännu i sin linda och har inte ordentligt förankrats, en stor del av makten ligger hos presidenten som har en mycket stark, central roll och bl.a. bestämmer över strukturen för inrikespolitiken. Han kan egenhändigt avsätta regeringen, upplösa parlamentet och tillkännage s.k. ”krigslag”, och som en effekt skapa lagar i form av *dekret* (Nagy, 2000, s 110). De utfärdade dekreten träder omedelbart i kraft och behöver inte få sitt godkännande från parlamentet. Vidare har presidenten direkt ansvar för att utse de ministrar som ansvarar för rikets säkerhet, såsom försvars-, inrikes-, utrikes-, justitieministern samt ”ministern för katastrofsituationer” (Jonson i Lindahl et al., 2001, s 213). Presidenten fungerar även som landets militära överbefälhavare, och frågor gällande landets säkerhet behandlas exklusivt av presidenten utan parlamentets insyn. I kritiska frågor behandlas dessa i samråd med säkerhetsrådet (s 220). Vissa menar att dessa föreskrifter i 1993 år konstitution ger presidenten mer makt än någon *tsar* någonsin haft. Presidentens starka, konstitutionellt baserade ställning gör det mycket svårt att avsätta denne.

Två av de viktigaste egenskaperna i ett politiskt system är *demokratisering* och *institutionalisering*. Demokratisering, eller graden av den samma, beskrivs av Hagan som: ”i vilken utsträckning oppositionen är kapabel att utmana regeringens ledarskap och policys” (Hagan i Neack et al., 1995, s 136). I Ryssland kan denna beskrivning för graden av demokratisering ifrågasättas då Putin strävar efter att omskapa partisystemet med följderna att det kan liknas vid ett trepartisystem för att begränsa antalet partier (Jonson i Lindahl et al., 2001, s 230). Politisk institutionalisering kan förklaras såsom ”den utsträckning som politiska normer och procedurer (demokratiska eller auktoritära) är etablerade och accepterade som legitima och begränsar det politiska handlandet för regeringen och dess opponenter” (Hagan i Neack et al., 1995, s 136). I Ryssland verkar det saknas effektiva, opersonliga och institutionaliserade byråkratiska traditioner. Maktutövningen sker fortfarande i stor utsträckning genom patron- klient förhållanden och är starkt hierarkiskt uppbyggda (Jonson i Lindahl et al., 2001, s 233).

Presidenten i Ryssland har rätt att använda sig av suspensivt veto, vilket innebär att lagar måste undertecknas av presidenten, och om densamme vägrar, kan hans veto endast brytas genom att parlamentet ånyo prövar lagförslaget och denna gång röstar igenom förslaget med två tredjedelars majoritet (s 219).

I dagens Ryssland finns det flertalet elitgrupperingar som strävar efter att influera politiken och som är beredda att göra så med alla tänkbara tillgängliga medel för att stödja sin kandidat. Detta har sin grund i att den tillvalda presidenten vid senare tillfälle har stora möjligheter att ”belöna” eller ”straffa” sådana elitgrupper (Nilsson & Nygren i Fedorov & Nygren, 2000, s 12). Exempel på dessa ges i avsnittet nedan.

2.4 Federationen: en centralisering av makten

Ryssland är en federation och består av 89 *enheter*, vilka är indelade i administrativa enheter ("län") och nationella enheter. De nationella enheterna är uppbyggda kring den nationella grupp som åtminstone gett enheten dess namn. Dessa enheter delas in i *republiker*, och *autonoma kretsar* (Jonson i Lindahl et al., 2001, s 214); till republikerna hör till exempel Tjetjenien. Enligt konstitutionen är det fastslaget att alla 89 *enheter*, eller "federationens objekt", sinsemellan är lika i sitt förhållande till den federala makten. Dock har republikerna egna "konstitutioner" och valda "presidenter" medan regionerna har "stadgar" och "guvernörer" (Ibid.); dessa står dock direkt under federationen och president Putin. Putins önskan har dock varit att begränsa regionernas makt för att på så sätt stärka centralmakten.

Putin har som president genomdrivit en lag som ger honom rätt att avsätta regionala ledare och upplösa regionala parlament om han upplever det som om dessa kränker federal lag. Han har med olika metoder sökt att begränsa regionernas inflytande och på så sätt centralisera makten ytterligare efter 1990-talets försvagning (s 223) då Jeltsin uppmanade Ryssland regioner att "ta för sig så mycket självständighet som de önskade" (Politkovskaja, 2005, s 154).

I syfte att begränsa regionernas makt och därigenom stärka centralmakten och framförallt presidentmakten ute i landet, beslutade Putin, i maj 2000, om en indelning av Ryssland i sju så kallade federala distrikt. Dessa sju kom sen att underställas av en av presidenten utsedd representant (s 216).

Den ryska armén har ett dåligt anseende hos det ryska folket och de försök till att humanisera behandlingen av soldaterna som kom under Jeltsins tid som president verkar inte ha varit lyckade (Politkovskaja, 2005, s 10). Som landets överbefälhavare har presidenten inte mycket kvar av det personliga ansvar han som officer i armén hade. Detta överlämnas till de högre officerarna i armén. Däremot är det, personligen, viktigare för presidenten hur han förhåller sig till militären som allierad, eftersom presidentens tillmötesgående avgör om armén kommer att stödja presidenten i hans arbete eller inte. (Ibid.) Putin såg det andra kriget i Tjetjenien som en renässans för armén (Politkovskaja, 2005, s 11) och uttalade sig om att i det stundande andra tjetjenska kriget skulle armén få "fria tyglar" (s 10). Kriget visade sig vara fördelaktigt för militären och har lett till "en källa för snabbare avancemang, alltfler utmärkelser och större framtidsperspektiv". Generaler inom militären såg möjligheterna till en förlängning av karriären, nu inom politiken, och hela militären som sådan kom följaktligen att som "en man" rösta på Putin i presidentvalet 2000 (Ibid.).

3. Vem är Vladimir Putin?

3.1 En biografi

”I själva verket är mitt liv ganska okomplicerat. Allt är som en öppen bok. Jag slutade skolan och började universitetet. Jag tog examen från universitetet och började vid KGB. Jag slutade vid KGB... och återvände till universitetet. Från universitetet till Sobjak... till Moskva och den allmänna styrelsen. Sedan till presidentadministrationen... därefter till FSB. Därefter blev jag utnämnd till premiärminister. Nu är jag tillförordnad president. Så enkelt är det!” (I Gevorkjan et al., 2001, ii).

Den 16 augusti 1999 bekräftade Rysslands president Boris Jeltsin att han utnämnt den för allmänheten okände ex-KGB officeren *Vladimir Vladimirovich Putin* till premiärminister, en utnämning som i förlängningen skulle innebära att Jeltsin trädde tillbaka från den politiska scenen. Putin, menar Shevtsova (2003) kan påstås var ett oväntat val: han såg ”knappast bra ut”, kortvuxen, hade ett ”uttryckslöst ansikte” och ett ”tafatt sätt”. Han var ”knappast karismatisk” om man jämförde med Jeltsin, som (trots sin vacklande hälsa) kunde vara entusiasmerande och livfull, eller Gorbatsjov för den delen vars öppenhet och spontana sätt gjorde honom populär i omvärlden, om än inte i Ryssland i samma utsträckning. Frågan ”Vem är Putin?” fick allmänheten inte svar på (Shevtsova, 2003, s 31).

Putin beskrevs som en duglig, habil och, främst, *lojal* person i Jeltsins regering. Hans påtagliga blyghet och tillbakadragna sätt, bristen på erfarenhet och popularitet, liksom avsaknaden av supportrar, ledde emellertid till att många i Jeltsins krets ifrågasatte valet av honom för premiärministerposten. Han var, i Shevtsovas mening, ”totalt beroende av Jeltsin” för framgången. Hängiven den ”gamle björnen” Jeltsin, till synes utan egna pretentioner och maktanspråk, var han en man att lita på för Jeltsin, någon som kunde föra hans arv vidare; när Jeltsin frågade Putin om han var beredd att bli premiärminister, svarade han på militärt manér: ”Jag arbetar var du än placerar mig”. Som den f.d. KGB-agent han var, utmärktes han av försiktighet, disciplin, pålitlighet och lojalitet, egenskaper som Jeltsin till synes premierade (Shevtsova, 2003, s 33, 58).

Problemet var bara att han i allmänhetens ögon var en grå byråkrat, en ”svart låda” som ingen visste något om (Shevtsova i Fedorov och Nygren, 2000, 112- 113). Jeltsin hade dock en annan syn på Putin: ”[Han] har väldigt intressanta ögon. Det verkar som att de säger mer än hans ord... Jag hade känslan... att den här mannen... var absolut redo för allting i livet, och kunde svara på varje utmaning.” Jeltsins kärlek till den relativt unge Putin var dock inte den faktor som övertygade honom mest: det styrande skiktet såg i honom ”något som fick dom att tro att han inte skulle sälja ut dem, att de kunde lita på honom...”. Shevtsova erinrar sig därvid om en incident några år tidigare, då Putin som chef för FSB tydligen lyckades smuggla ut sin f.d. chef, Anatolij Sobjak (borgmästare i S:t Petersburg 1992), till Paris efter en de facto militär operation. Sobjak var misstänkt för maktmissbruk och korruption, och hade förmodligen ett långt fängelsestraff att vänta om han inte hade flytt landet. Genom att använda FSB:s resurser till denna tvivelaktiga aktion, involverandes specialstyrkorna, ett chartrat plan och igensopande av spåren, kunde Putin rädda sin gamle vän undan rättvisan (Shevtsova, 2003, s 105). Putin själv menar att han inte ”kände till detaljerna” av historien (Gevorkjan et al, 2001, s 107), vilket förefaller märkligt. Istället beskriver han Sobjak som ”en ärlig man med ett fläckfritt rykte... klar, öppen och kunnig... Han var en vän och mentor till mig” (ibid.). Denna handling, som i väst skulle ses som en skymf mot rättvisan, sågs av Jeltsin som en ”god gärning”; han hade ”stor respekt” för en man som kunde göra något sådant, menade han i sina memoarer. Utöver dessa tydliga manifestationer av personlig

lojalitet, ansåg Jeltsin också att Putin, med sitt "liberala förflutna" (hans arbete i stadsfullmäktige i S:t Petersburg, med dess liberala reformarbete under 1990-talet ger stöd för det påståendet) och sin ungdom var rätt man för jobbet.

En undersökning 1999 gav vid handen att 70 % av ryssarna skulle föredra att ledaren för landet satte "intellekt och rationalitet" före känslor, och brydde sig mer om arbete än sitt privatliv. "Tuffa och resoluta" ledare som inte tvekar att fatta beslut var speciellt populära bland de intervjuade. Dessa psykologiska karakteristika verkade egentligen passa perfekt in på Putin, som generellt uppfattades som en "effektiv, tuff, resolut" och "förständig" politiker. Därtill var hans "aktiva" personlighet och ärlighet något som folk reagerade positivt på (Bashkirova i Fedorov och Nygren, 2000, s 89-91).

Vladimir Putins avsaknad av politiska band, det faktum att han inte hade några rötter i maktstrukturen, var viktigt för det styrande laget. Inga intressegrupper kunde hävda att han stödde dem eller något annat parti: han hade inga uttalade ideologiska ståndpunkter, vilket gjorde det möjligt för de styrande att "forma honom på vilket sätt de än ville". Han kunde således presenteras lika mycket som en liberal, som konservativ eller patriot. Till skillnad från den av dålig hälsa vacklande Jeltsin, framstod Putin som det självklara alternativet med sin aktiva och dynamiska utstrålning.

Den 31 december 1999 proklamerade Rysslands president Boris Jeltsin att han ämnade träda tillbaka från presidentposten, till mångas överraskning (Lindahl, 2001, s 229). Det första samtalet Jeltsin hade med Putin om sin resignation ägde rum den 14 december 1999, och den nye tronföljaren hade tvivel; enligt Jeltsin ska han ha sagt: "... ärligt talat vet jag inte om jag är redo för detta eller om jag vill det. Det är ett ganska tungt öde." (Gevorkjan et al., 2001, s 182). Det var ett korrekt svar, vilket gjorde Jeltsin ännu mer säker på sitt val. Det är förmodligen sant att Putin hade tvivel, men i vilket fall som helst tog han jobbet efter samtalet med Jeltsin. I ceremonin som följde, ett magnifikt orkestrerat skådespel med Putin och Jeltsin i huvudrollerna, såg Putin "spänd och blek ut" och hans "blick var fjärran". En kille från S:t Petersburg, från en vanlig arbetarfamilj, hade fått ett gigantiskt land att styra över (Shevtsova, 2003, s 56).

Enligt Jeltsin var det Putins arbete som chef för FSB som var den tyngst vägande faktorn för Jeltsin och för "Familjen" (Jeltsins familj och hans politiska ledning), som den kallades i Ryssland. Han hade varit "försiktig" och inte varit överdrivet ambitiös, d.v.s. maktthungrig. Han var "noggrann och disciplinerad", verkade inte ha kontakter som fläckade ner honom, han visste att *vänta*, gjorde inget överilat och föreföll vara en "rationell, pragmatisk man". En man som var van att residera i skuggorna och alltid bakom chefen, "springandes ärenden", fann nu sig själv vara Kremles herre (Shevtsova, 2003, s 58).

Putin verkade dock vara en gåta, en vag karaktär som inte kunde placeras i något fack: "Vagheten i hans politiska image" gjorde att folk kunde tillskriva honom allt möjligt. Putin försökte också vara allting för alla människor, och alla sociala och politiska grupper hoppades att han skulle stödja deras sak för att bringa ordning till Ryssland (Shevtsova i Fedorov och Nygren, 2004, s 9); "Han kombinerade beslutsamheten och skärpan... associerad med militären... med en särskild *formlöshet*" [vår kursivering] (Shevtsova, 2003, s 70, 81). I sina politiska uttalanden efter valet sade Putin heller inga direkt uppviglande saker, utan ämnade försöka tillfredsställa alla politiska grupper samtidigt. Kontentan av hans tal kan sägas vara betoningen av en *ökad roll för staten*, fortsatt *marknadsreform* och "social rättvisa." (Facon i Fedorov och Nygren, 2000, s 216)

Ekonomi och ekonomiska reformer hade prioritet över nästan allt annat: som tjänsteman i det liberala S:t Petersburg på 1990-talet hade han "vant sig" vid marknadstänkandet och han förstod att *liberaler* var de som bäst förstod sig på marknaden och ekonomiska frågor. Som en följd hämtade han till Moskva en grupp liberaler från sin hemstad för att utveckla en strategi för den ryska ekonomins utveckling (Shevtsova, 2003, s 82). I ekonomiska frågor verkade han

således vägledas av liberalt orienterade personer; Putin föreföll eftersträva en mix av statlig intervention och marknadsekonomi (Facon i Fedorov och Nygren, 2000, s 216).

Den nye presidenten verkade inte ha sin företrädares politiska känslighet, ej heller förmågan att vädja till massorna: han var tvungen att lära sig jobbet, som tidigare nämnt. I detta avseende kom hans KGB-förflutna väl till pass, och man kan anta att han därigenom lärt sig lyda order och att vara underlydande. Men nu var det Putin själv som skulle fatta de viktiga besluten och utöva makt, och hans första beslut kan inte sägas vara vare sig känsligt eller överlagt: beslutet att börja "anti-terroristoperationen" i Tjetjenien gav en antydning om en villighet att "applicera enkla botemedel på komplexa problem" (Shevtsova, 2003, 81). I linje med detta påstående var det en högre tjänsteman i Clinton-administrationen som menade att Putin "verkade vara en modern beslutsfattare som vet hur man får saker gjorda". Men han lade också till att Putin "kan få tågen att gå i tid, men frågan är vart tågen är på väg. Han må verka vara en modern beslutsfattare men frågan är om han har *progressiva värderingar*" [vår kursivering] (Fedorov och Nygren, 2000, s 133).

Om ryssarna hade svårt att få en klar bild av deras ledares karaktär, var det i ännu högre grad en gissningslek i utlandet. *The Economist* beskrev t.ex. den nye ledaren på följande vis i januari 2000: "Hans mål är suddiga, hans metoder mystiska." *The Independent* undrade vem han egentligen var: "Vad herr Putin egentligen gjorde mellan åren 1975-1989 är anledning till mycket spekulation." Ledarsidorna i Europas större tidningar var i allmänhet tveksamma och avogt inställda till Putin, men så icke de politiska ledarna (Facon i Fedorov och Nygren, 2000, s 230).

Gevorkjan, Timakova och Kolesnikov har i boken *Samtal direkt* intervjuat Putin och frågat honom om hans tidigare liv och leverne, karriär och familj. Relativt utförligt berättar Putin bl.a. att han kom från en "fattig familj", att hans pappa inte föll offer för utrensningarna under Stalintiden men att han däremot blev sårad i Andra världskriget. Putin beskriver det hela i stilla ordalag: "... [D]et görs många misstag i krig. Det är oundvikligt... Man är tvungen att inta en pragmatisk hållning... tvungen att fortsätta tänka på seger." Hans pappa överlevde och arbetade som verkmästare vid en vagnfabrik, medan hans mamma hade diverse arbeten. Putin berättar att han blev *döpt* i sin barndom, något ovanligt i Sovjetunionen. Hans mamma var religiös: "... 1993... deltog jag i en officiell delegation som skulle besöka Israel. Mamma gav mig då sitt dopkors... Jag har därefter aldrig tagit av mig det." (Gevorkjan et al., 2001, s 10-11). Sin tid som skolpojke beskriver Putin i ganska svävande formuleringar: "Jag försökte inte bestämma över andra. Det viktigaste för mig var att bevara min självständighet... ska jag jämföra det med vuxenlivet skulle jag påstå att den roll jag spelade som barn kan liknas vid den dömande makten och inte den verkställande... För att behålla min status var jag tvungen att bli duktig i skolan." (s 16) Han tillägger dock att "[J]ag var en bråkstake, ingen pionjär... Jag var verkligen en buse." Idrotten beskriver han som mycket viktig för hans liv, och han ägnade åt sig både judo och brottning: "Idrotten hade verkligen ett starkt inflytande på mig." (s 19)

Putins lärarinna från fjärde till åttonde klass i skola nr 193 i S:t Petersburg beskriver den unge Vladimir som följande: "Jag anser att [Vladimir] är en god människa. Men han förlåter aldrig dem som lurat honom eller varit elaka mot honom." (s 21). Redan innan Putin hade slutat skolan ville han bli underrättelseagent, men han ville också bli pilot och sjöman; "En spion kunde avgöra ödet för tusentals människor." (s 22) Sergej Roldugin, en gammal vän till familjen, berättade om Putins första flickvän, som han gjorde slut med: "... jag märkte att [han var] en väldigt känslig person, men [han] kunde helt enkelt inte ge uttryck för sina känslor... han var fruktansvärt dålig på att tala..." Vidare beskriver han Putin som "fruktansvärt envis... Han hade en mycket stark vilja... kämpade som en bulldog" (s 36, 47). Putin började arbeta vid KGB vid 23 års ålder, och hade en "romantisk syn på dess verksamhet". Han sa att han "kände till [Stalins] utrensningar" och att "folk fått lida", men

han ”gav sig inte in på att bedöma sådant”. Som yrkesman var Putin lojal och plikttrogen, hans karriärmöjligheter var goda, och som en följd protesterade han aldrig mot fattade beslut: ”Hur som helst var jag aldrig någon dissident.” (s 45) Som KGB-agent arbetade Putin i Östtyskland, ansvarig för politisk underrättelsetjänst, med uppgiften att ”erhålla information om politiskt verksamma och om potentiella motståndares planer”. Däremot reste Putin aldrig till Västtyskland, utan bodde och verkade i DDR under hela sin tjänstgöring som agent - åtminstone hävdar han att så är fallet.

Putin insåg att hans arbete retade många människor: vid Berlinmurens fall 1989 tvingades han möta arga folkmassor som ”såg säkerhetsministeriet som ett monster”. DDR beskrev han som ”en upptäckt”: ”Det var ett grymt totalitärt land som liknade Sovjetunionen för 30 år sedan. Det tragiska var att många människor uppriktigt trodde på alla dessa kommunistiska ideal.” (s 70) Han förstod dock att murens fall var oundvikligt och beklagade sig egentligen bara över att Sovjetunionen hade förlorat sin ställning i Europa, i likhet med många andra ryssar. Men samtidigt gjorde landets stundande sammanbrott ett djupt intryck på honom: ”... [Jag] insåg att ett land som byggts på murar och skiljelinjer inte kunde bestå för evigt. Jag ville att något annat skulle komma i dess ställe, men inget annat fanns att erbjuda. Det gjorde ont...” (s 72)

När Putin återvände till S:t Petersburg började han arbeta för stadens kommunfullmäktige, och väl där hade han ett ”våldigt intressant möte” med Kissinger. Denne hade inrättat en kommission, ”Kissinger-Sobtjakkommissionen”, med uppgiften att utveckla S:t Petersburg och locka till sig utländska investeringar. Putin mötte Kissinger och denne frågade Putin vad han sysslade med (”Han är en frågvis herre”), varpå Putin svarade och berättade vad han gjort de senaste åren. ”Alla människor som det är något med börjar inom underrättelsetjänsten. Jag gjorde det också”, sade Kissinger till svar. Därpå sa Kissinger ”något helt oväntat”: ”... Vi ändrade världsbalansen väldigt snabbt och sådant kan leda till oönskade konsekvenser.” Sovjetunionen lämnade Östeuropa alldeles för snabbt, menade Kissinger och fortsatte: ”Årligt talat förstår jag... inte varför Gorbatsjov gjorde så.” Putin svarade: ”Ni har rätt. Vi skulle sluppit många problem om Sovjetunionen inte hade gjort ett så hastigt uttåg ur Östeuropa.” (s 73) Vad Putin menade med detta är svårt att uttyda, men troligen var det en följd av hans sorg över landets väntade sammanbrott. Hans fru, Ludmila Putina, menar att Putin gick igenom en kris: ”Jag upplevde det som om han... hade förlorat kontakten med sin livsuppgift... det var inte lätt att skiljas från det förflutna och... börja med politik.” (s 79) Vladimir Putin återvände till universitetet och började skriva på en avhandling, om internationell privaträtt, men genom kontakter fick han träffa Anatolij Sobtjak som erbjöd honom tjänst som hans assistent. Året var 1990 och Sovjet hade ännu inte fallit sönder. Putin tog jobbet och avancerade efter några år till chef för kommittén för utrikesförbindelser. Arbetet var krävande och ansträngande, och Sergej Roldugin menade att Putin ”befann sig någon annanstans. Han absorberades helt av stadens ärenden och blev rigid på det känslomässiga planet... Han blev pragmatiker.” (s 90)

Åren 1994-96 tog Putin ytterligare ett kliv på karriärstegen när han blev förste vice ordförande för stadsledningen i staden och därtill ordförande för kommittén för externa relationer. 1996-97 blev han rådgivare för president Jeltsin, och skötte ekonomiska frågor; året efter arbetade han som chef för presidentens revisionsutskott och vice stabschef. Året efter ledde han *FSB*, motsvarigheten till det gamla KGB, och kombinerade detta med att verka som sekreterare i säkerhetsrådet. 1999 blev han således premiärminister, aningen oväntat, och han sågs av många som Jeltsins efterträdare på den faktiska ”tron” som var den ryska presidentposten (Black, 2000, s 26).

4. Kognitiv analys

4.1 Teoretiska utgångspunkter

Tidigare i denna uppsats har vi redogjort för den ryska inrikespolitiska situationen, den ryska konstitutionen och utrikespolitiska förhållanden i syfte att beskriva bakomliggande faktorer till den ryska utrikespolitiska doktrinen. För att kunna få en bredare ansats ska vi försöka rekonstruera Vladimir Putins s.k. belief system genom att använda oss av kognitiv teori.

Vertzberger (2002) menar att ”kärnan i varje beslutsfattande- och informationsbearbetningsprocess är *den mänskliga varelsen*, vars personlighetsstruktur, egenskaper och stil har en avgörande inverkan...” [vår kursivering] (Vertzberger, 2002, s 111). Kognitiv teori betonar individens betydelse för beslutsprocessen, genom att framhäva beslutsfattarens personlighet, dennes s.k. *kognitiva struktur*: beliefs, värderingar, attityder, bakgrund, liksom unika personliga egenskaper. Kognitiv teori försöker svara på frågor såsom: ”Hur ser beslutsfattare på världen?”; ”Vad påverkar de beliefs och föreställningar som beslutsfattare har?”; ”Vilken inverkan har beslutsfattarens beliefs på den förda utrikespolitiken?” (Rosati i Neack et al, 1995, s 49; Vertzberger, 2002, s 112).

Det finns olika, rivaliserande teoretiska perspektiv inom den kognitiva teorin, vilka utgår antingen från s.k. kognitiv konsistens eller schemateori; den förstnämnda framhåller belief systemets sammanhängande struktur, vilket tenderar att vidhållas och är svårt att förändra; den sistnämnda betonar att ett belief system kan inlemma beliefs till synes oförenliga med varann, mindre sammanhängande. (Rosati i Neack et al, 1995, s 63).

I analysen av beslutsfattares belief system är det individens bakgrund och personliga utveckling som är i fokus, men dennes roll (som t.ex. president) och beslutssituationen i fråga spelar också in. Kognitiv teori gör dock inte anspråk på att ge en heltäckande förklaringsmodell, utan hävdar att *externa* och *interna* faktorer har stort inflytande på beslutsfattaren; Vertzberger menar att *kulturella normer, situationen* liksom den *politiska maktpolitikens natur* är viktiga i sammanhanget. För även om det i många fall endast är en beslutsfattare som faller avgörandet ”verkar människor inom sociala kontexter...” (Rosati i Neack et al, 1995, s 64; Vertzberger, 2002, s 346)

Beliefs är generella till sin natur och innehåller vanligtvis *principer* och generella *idéer* om beslutsfattarens sociala och fysiska omgivning (s 114). De är avgörande källor till mänskligt beteende och kan således sägas förklara och förutsäga mänskligt agerande; ett sammanfattande ord för de ovanstående filosofiska uppfattningar och värderingar kan vara *ideologi*.

I studiet av utrikespolitiska beslutsfattare läggs störst vikt vid s.k. centrala beliefs, d.v.s. de som är djupast förankrade och, följaktligen, svårast att förändra. Beliefs delas in i *filosofiska* och *instrumentella* subgrupper, varav den förstnämnda syftar på beslutsfattarens uppfattningar och antaganden om politikens innersta väsen, politiska konflikter och motståndare, framtiden och den historiska utvecklingen; den sistnämnda innehåller beliefs om *strategi* och *taktik* beträffande politiskt agerande, risktagande, hur man sätter upp politiska mål och de *medel* som används för att nå sina mål eller förverkliga sina filosofiska beliefs. (Rosati i Neack et al, 1995, s 56, 63-65).

Utifrån ovanstående teoretiska ramverk utgår vi från tesen att Putins beliefssystem kan förklaras utifrån schemateori, d.v.s. teorin att en individs beliefssystem är mer fragmenterat och mindre sammanhängande och hans eller hennes beliefs är mer isolerade eller oförenliga med varandra. Vi väljer att använda beteckningarna filosofiska och instrumentella beliefs för att rekonstruera Putins beliefssystem.

4.2 Filosofiska beliefs

Under vår analys av litteratur skriven om Putin, intervjuer och uttalanden gjorda av Putin själv har det framkommit en bild av en reserverad, disciplinerad, lojal och intelligent person, men också en person formad av sin tid i säkerhetstjänsten (KGB) på många olika sätt. Han lärde sig att värdesätta lojalitet och respektera auktoriteter, vilket inte minst Jeltsin uppskattade och högaktade, och detta var möjligen en viktig anledning till att Putin blev vald till Jeltsins efterträdare.

Som person har han beskrivits såsom en ”pragmatiker” och realist, och hans uppväxt och karriär ger stöd för denna beskrivning, men avsaknaden av ideologisk förankring bidrar till bilden av Putin som ”formlös” och vag; hans agerande under sitt första år som president var tveksamt, ambivalent och vacklande, utan någon direkt politisk linje förutom fortsatta privatiseringar och ett stärkande av statsmakten (Facon i Fedorov och Nygren, 2000, s 216; Fedorov och Nygren, 2004, s 9). Just avsaknaden av någon partiideologisk orientering gör honom till en gåtfull karaktär; ”Vem är Putin?” förblev en fråga på mångas läppar, och är antagligen inte besvarad ännu (t.ex. menade målare som skulle avbilda Putin att de inte kunde ”fånga honom”). Han ”gled iväg” och verkade ofta agera som en säkerhetsagent genom att ”dölja sina spår” och ”gömma undan sina verkliga avsikter” (Shevtsova, 2003, 162). Politkovskaja (2005) menar att Putin ”agerar som en tjekist [rysk benämning på säkerhetspolisen], en typisk KGB-man. Först skickar han upp försöksballonger med information via... den politiska eliten i huvudstaden” för att ”kontrollera vilken reaktionen kan komma att bli. Om det inte blir någon reaktion eller om den blir formlös, är allt i sin ordning.” Hon menar också att Putin ”lovade ingenting och agiterade... inte för någonting eller någon.” (Politkovskaja, 2005, s 269- 70)

Putin kan inte sägas dela en stor del av elitens drömmar om ett återuppståndet ryskt imperium, vilket följande yttrande i duman, i ett svar till de som förespråkade rysk upprustning, visar: ”Om vi tillåter oss att dras in i [en kapprustning] än en gång kommer konsekvenserna att bli värre än de var förut... de stora hoten mot Ryssland föds i lokala konflikter.” Sådana uttalanden styrker påståendet att Putin är en *ny* sorts president, mer realistisk och i högre grad medveten om Rysslands faktiska resurser än var t.ex. Jeltsin (Fedorov och Nygren, 2000, s 136).

Putin förblev under hela tiden före utnämmandet till premiärminister lojal, pålitlig och trogen sina överordnade, och det finns därvid inget som tyder på att han ska ha deltagit i Jeltsins kupp mot Sovjetunionen 1991. Lojalitet mot överordnade och lydnad var, är, viktiga egenskaper för Putin, vilket inte minst incidenten med fritagandet av hans gamla chef, Sobtjak, visar. Detta kommer möjligen också till uttryck i Putins konsolidering och stärkande av staten, varigenom han krävde ”underkastelse och disciplin” av sina underordnade. Hans politik mot media ger därutöver en bild av honom som misstänksam och ”hämdlysten”; Putin ”litade inte på någon”, och han verkade dela in alla i vänner och fiender. Shevtsova menar att han betraktade den fria pressen som ett hot mot sin maktställning, och han verkade uppfatta all kritik av hans politik som ”en utmaning mot staten”, eftersom ”han såg staten som sig själv”; ”L’Etat, c’est moi”. Shevtsova ser detta karaktärsdrag som typiskt för den gamla sovjetiska mentaliteten: ”... att arbeta i säkerhetstjänsten... är inte ett yrke utan ett sätt att tänka... oftast karakteriserat av fientlighet mot varje avvikelse... en överdriven misstänksamhet” (Shevtsova, 2003, s 105-106). Putin beskrivs därtill som vaksam och uppmärksam, också det en följd av hans tidigare yrke: ”Det är inte sant att han inte tar hänsyn till eller reagerar på någonting... Han är tvärtom observant och håller oss, det folk han kontrollerar, noga under uppsikt.” (Politkovskaja, 2005, s 269) Putin själv har sagt att han ”var en första klassens produkt av patriotisk sovjetisk fostran”, något som ger stöd åt ovanstående påståenden (Gevorkjan et al., 2001, s 38).

I fråga om Putins världsbild framkommer återigen en dubbel bild av Putin: dels en harmonisk, dels en konfliktinriktad. På det utrikespolitiska planet verkar han vara en hart när neo-liberal institutionalist i sina försök att åstadkomma normala relationer med USA, skapa gynnsamma ekonomiska relationer med EU etc.; samtidigt visar hans agerande gentemot Ukraina och Tjetjenien, liksom på det inrikespolitiska planet, på en mer konfliktinriktad, realistiskt betonad politik. I det första fallet kan strävan mot samarbete och ekonomisk samverkan vara följden av en svag stats försök att vinna inflytande (Keohane och Nye, 2001, s 91-92), men också som en följd av att Putin verkar tro på europeiska värderingar. I anslutning till detta har Elena Shestopal, en välkänd rysk psykologiprofessor, sagt följande om Putin: "Vår president är en väldigt intressant politisk person. Han tror ärligt på europeiska värderingar och orienterar sig mot europeiska kulturella, politiska och demokratiska mönster. Men samtidigt är han en väldigt rysk person. Och de ryska och europeiska sidorna av vår mentalitet är i svår konflikt med varandra." Utifrån denna dubbelhet, hävdar t.ex. Fedorov, kan man förklara den oregelbundna politik, både utrikes- och inrikes, som Ryssland fört sedan 2000: liberalisering av ekonomin och ett närmande till väst parat med en närmast total maktkoncentration till Putin själv, en auktoritär modernisering uppifrån och omintetgörande av politiska motståndare (Fedorov och Nygren, 2004, s 76).

Putins vilja att integrera Ryssland med Europa återkommer i uttalanden av presidenten, t.ex. yttrade han följande som ett svar på frågan "Kommer [Ryssland] leta efter en speciell väg igen?": "Man skall inte leta efter någonting. Allting har redan blivit hittat... Naturligtvis har Ryssland många ansikten, men vi är en del av europeisk kultur." Beträffande den ryska utrikespolitiken sade Putin: "Ett fundamentalt mål med vår politik är inte att demonstrera imperialistiska ambitioner utan att försäkra oss om en gynnsam omgivning fördelaktig för Rysslands utveckling" (Fedorov och Nygren, 2004, s 67). Vad gäller inställningen till NATO verkar Putin inta en misstroende hållning, i det att han fördömer organisationen för dess agerande i Kosovo 1998, och att han anser att NATO inte behandlar Ryssland som en "likvärdig part": "...NATO och Europa är inte samma sak...Ryssland tillhör den europeiska kulturen, inte NATO:s kultur." Vidare menar han att "ett sådant agerande... [anfallet på Jugoslavien] inte kan rättfärdigas ens av *så kallade* humanitära skäl." [vår kursivering] (Gevorkjan et al., 2001, s 158-161) Detta yttrande antyder Putins pragmatiska inställning till frågor: utelämnandet av känslor, rigiditeten och hårdheten i all form av politik.

Samtidigt som Putin har försökt applicera europeiska värderingar på Ryssland, har hans politik omkullkastat den demokratiska rörelsen i landet, vilket skulle kunna vara ett tecken på en divergens mellan Putins beliefs och hans faktiska agerande. Men det kan också vara ett bevis för att hans beliefssystem är inkonsistent, inlemmandes till synes motsägelsefulla beliefs såsom europeiska värderingar och en "sovjetisk" eller en, rättare uttryckt, gammal "rysk" syn på maktpolitik. Bevisligen har han orienterat sig mot väst, dels av pragmatiska men också av allt att döma ideologiska orsaker. Han verkar ha förstått att Ryssland måste söka efter en ny roll i världspolitiken och ändra sin utrikespolitiska hållning, något som står i konflikt med stora delar av det ryska samhället, inte minst eliten och militärens (s 81).

Somliga hävdar att Putins kringskärande av den politiska friheten och pluralismen, nedsläendet på politisk spontanitet och motståndare, liksom begränsandet av oberoende media, passade hans syn på modernisering av ett land; med detta menas den traditionella ryska "treenigheten": reform uppifrån, förlitande på statsapparaten och användandet av västs resurser, dock utan att ändra principerna och spelreglerna inom Ryssland självt. Putins "stora mål" ska därvid vara konsolidering av makten och ekonomisk modernisering (Shevtsova i Fedorov och Nygren, 2004, s 11-13). Ytterligare bevis på viss diskrepans mellan ord och handling framgår av ett tal till Duman i maj 2004, varvid Putin yttrade: "... varje begränsning av medborgarnas fri- och rättigheter, varje avgörande förändring av riktlinjerna för

utrikespolitiken och avvikelser från den historiskt valda vägen... kan ha irreversibla konsekvenser. Och allt detta skall absolut undvikas.” (Fedorov och Nygren, 2004, s 65)

Putins inställning till media och till lagen, endast kort behandlad tidigare, framkommer när han av Gevorkjan et al. fick frågan om journalisten Babitskij, som arbetade för den amerikansk-finansierade radiostationen Radio Liberty. Denne blev arresterad av ryska myndigheter och överlämnades till tjetjenska rebeller i utbyte mot fem ryska soldater. Enligt Putin var han en ”förrädare” och ”arbetade för banditerna” (tjetjenerna), och var synnerligen inte någon ”neutral informationskälla”; ”Med vilken rätt la han näsan i blöt där utan officiellt tillstånd?” Putin menade att Babitskij's arbete var ”mycket farligare än att skjuta med k-pist”. På frågan om åsiktsfrihet svarar Putin att ”Vi tolkar åsiktsfrihet på olika sätt”, och att ”han [Babitskij] skall uppträda i enlighet med lagen i sitt eget land”. Dock stod det uppenbarligen inte i lagen att ryssarna hade rätt att överlämna honom till tjetjenerna. Putins utsaga stämmer inte heller överens med hans uttalade bild av ett ”demokratiskt system”: ”Det finns en gyllene regel, en grundläggande princip för varje demokratiskt system... den innebär att man alltid skall utgå från att en person är oskyldig till dess något annat har bevisats.” (Gevorkjan et al., 2001, s 154- 155, 176) Återigen tydliga tecken på tvetydighet i Putins värderingar.

4.3 Instrumentella beliefs

Instrumentella beliefs förhåller sig hierarkiskt till de filosofiska, vilket innebär att de vilar på en filosofisk grund, men är mer praktiska till sin natur och kan lättare förändras om situationen så kräver det (Rosati i Neack et al, 1995, s 63-65). På denna nivå blir ideologiska övertygelser lokaliserade högre upp i belief systemet omvandlade till generell praktisk policy (Gustavsson, 1998, s 148).

Vladimir Putins filosofiska beliefs, t.ex. integration med väst, betydelsen av modernisering, hans syn på staten som en moderniserare ”uppifrån”, vikten av lydnad och disciplin liksom hans ”sovjetiska mentalitet” och den påverkan som hans yrke som säkerhetsagent har haft, har kommit till praktiskt uttryck i hans politik, både utrikes- och inrikes. Hans uppenbara insikt i betydelsen av ekonomisk utveckling i Ryssland liksom hans kunskap om och förståelse för landets faktiska resurser har fått praktiska konsekvenser för den ryska utrikespolitiska hållningen och ekonomin. År 2000 presenterade det ryska utrikesministeriet ett nytt utrikespolitiskt dokument, vari stipulerades att Ryssland måste släppa idén om global närvaro, hävda sina ekonomiska intressen och förbättra relationerna med sina grannar i CIS (Commonwealth of Independent States) och Europa. Dock hävdades det samtidigt att Ryssland var omgivet av fientliga grannar som måste bekämpas, en motsägelsefull detalj (Fedorov och Nygren, 2004, s 69). Samma år presenterades också ett nytt *National Security Concept* vilket uttryckte ”de anti-väst och revanschistiska stämningar vanliga inom en stor del av Rysslands elit.” I dokumentet hävdades att Ryssland måste motarbeta USA:s maktställning och försvaga dess position i Europa, Mellanöstern, Centralasien etc.; det finns emellertid inga tecken på att denna politik har åtföljts under Putins tid som president (Fedorov och Nygren, 2000, s 138).

Många människor karakteriserar Putin såsom *pragmatisk* och *intelligent*, och han visade tidigt också en fallenhet för att tänka och tala logiskt och precist, och visade tecken på ett gott minne. Han lärde sig kommunicera med stora åskådarmassor, med pressen, och att ge eftertänksamma svar på frågor. Som president arbetade han ”extremt hårt” och ganska snart krävde han enorma mängder information om alla delar av regeringen. Den nye ledaren visade sig vara ”både fantastiskt metodisk och intellektuellt nyfiken”. Han sa precis ”rätt” saker, och de första stegen han tog var också i ”rätt” riktning, d.v.s. mot en mer effektiv marknadsekonomi (Shevtsova, 2003, s 81-83) Det finns anledning att tro att Putin har varit

välinformerad och delgiven viktiga fakta om Rysslands faktiska läge, inte minst om man betänker att en av hans viktigaste politiska maktbaser är säkerhetstjänsten FSB (Fedorov och Nygren, 2000, s 157), liksom inte minst det faktum att han själv varit säkerhetsagent i KGB. Fedorov pekar dock på det faktum att Putin, när det kom till regeringsarbete och utrikespolitik, var ”oerfaren”: ”Även om Vladimir Putin under sin tjänst i ryska säkerhetstjänsten och i borgmästarens administration var ansvarig för utrikes relationer, deltog han aldrig i utrikes beslutsfattande under något steg av sin karriär... Han föredrog att stanna inom sitt kompetensområde.” (s 134) Detta antyder att Putin var tvungen att *lära sig* konsten att samla in information, överlägga med beslutsgruppen och fatta beslut, liksom att förvalta utrikes relationer. Förmågan att lära sig kan förstås som ”en förändring i beliefs eller utveckling av nya beliefs, färdigheter eller procedurer” som en följd av observation och tolkning av erfarenheter. Förändring av beliefssystem behöver inte nödvändigtvis innebära att fundamentala värderingar äger rum, utan kan istället innebära att *medlen* förbättras (Gustavsson, 1998, s 142).

Det finns inte, anser vi, någon anledning att tro att Putins fundamentala värderingar - hans filosofiska beliefs - förändrades i någon större utsträckning. Istället kom hans logiska förmåga och minneskapacitet att tjäna honom väl i avseendet: hans instrumentella beliefs, de medel han hade till sitt förfogande för att realisera sina filosofiska värderingar eller ideologi, ett modernt Ryssland med en stark ekonomi, en stark statsmakt, integration med Europa och ”europeiserandet” av Ryssland. I april 2001 presenterade Putin ett nytt reformpaket: ekonomiska reformer uppifrån riktade mot den utbredda korrruptionen, skattereform, ”marknadsliberalism” och avregleringar; dock nämndes ingenting om medborgerliga fri- och rättigheter. I linje med Putins vilja att stärka staten och greppet om ekonomin (vilket förefaller motsägelsefullt med tanke på de liberala reformerna) genomdrev han också en rad legala reformer: överåklagarämbetet försvagades och en del makt fördes över till domstolarna, men å andra sidan ökade domstolarnas beroende av den verkställande makten vilket stärkte presidentmakten. Utvecklingen gick mot en blandning av milt auktoritärt styre och marknadsliberalism, med presidentens makt och inflytande stadigt ökande. Putins missnöje med korrruptionen och hans avsky mot oligarkerna fick honom också att slå till mot dessa, vilket ledde till inbördes strider i parlamentet mellan s.k. ”jeltsinister” och ”putinister”. De förstnämnda bestod av personer lojala den gamle presidenten, oligarker som blivit rika på Jeltsins politik och mer eller mindre demokratiskt sinnade; den sistnämnda gruppen bestod av Putins ”pretorianer”, hans lojala följe från säkerhetstjänsten och andra mäktiga avdelningar. Striden handlade om ”kontrollen över presidenten”, inte minst, men också om herraväldet över ekonomin och politiken. Som den försiktige general Putin var lät han det hela bero, och tillät konflikten att rasa, ”spelandes rollen som skiljedomare” grupperna emellan. Han stod ”över detta käbbel”, men han visste också att hans egen grupp var ”oerfaren” och att jeltsinisterna stod för ekonomisk liberalism, vilket tillhörde Putins beliefs. ”Vem kommer klara jobbet?” [vår kursivering] frågade han när striderna blev alltför bittra. Som medel för att stärka sitt presidentämbete var detta en framgång, men det visade också att presidenten var tvungen att spela rollen som skiljedomare mellan rivaliserande grupper för att behålla makten (Shevtsova, 2003, 188-190).

Politkovskaja hävdar att Putin ”i princip är oförmögen att förstå begreppet ’debatt’, speciellt i politiken.” Om Putin ”betraktar en person som underlägsen, bör denne inte ges tillfälle att svara... Putin betar sig inte så därför att han är en despot utan därför att han är fostrad att tänka i kategorier som har inpräglats hos honom av KGB, den organisation han betraktar som *idealmodellen*...” [vår kursivering]. ”Debatt är inte hans rätta element. Han vet inte hur en dialog går till. Hans genre är monologen – efter militärt mönster. Som underordnad håller man mun.” (Politkovskaja, 2005, s 273).

På det utrikespolitiska planet gjorde Putin en helomvändning av den ryska utrikespolitiken. Rent pragmatiskt verkade han ha insett att Rysslands framtid låg i goda relationer och integration med väst. Fedorov menar att många i Europa såg Putin som en person som sökte samarbetsrelationer med väst och som kunde "stabilisera Ryssland" och förhoppningsvis förespråka ytterligare reformer. Denna pragmatiska utrikespolitiska hållning var något nytt i rysk politik (Fedorov och Nygren, 2000, s 133). Putin insåg att Ryssland måste vända sig mot Europa, och han hade sina skäl: handeln mellan Ryssland och Europeiska Unionen utgjorde 48 % av Rysslands totala handel; handeln med USA, å andra sidan, uppgick till bara 5.5 till 6 %. Denna utrikespolitiska omdaning, i stort lika omvälvande som Gorbatsjovs "nya politiska tänkande", gjordes av Putin allena. Han hade egentligen inget stöd från vare sig sin regering eller hos eliten, vilket var att ta en betydlig risk: anti-väststämningarna i Ryssland var fortfarande starka, inte minst hos eliten (Shevtsova, 2003, s 148). Denna närmast neo- liberala utrikespolitik kan förklaras av att han verkade ha varit insatt i Rysslands faktiska kapacitet och det faktum att landet inte kunde klara ännu en kapprustning. Putins arbete i säkerhetstjänsten är därtill, enligt många bedömare, en faktor som format honom som person, att han därigenom fått en "ökad öppenhet till omvärlden". Somliga hävdar att han sysslade med *ekonomiskt spionage* i Västtyskland, vilket kan ha varit en anledning till hans liberala inställning till ekonomiska frågor; i likhet med delar av den sovjetiska eliten på 1970- 80-talen blev han då "medveten om Sovjetunionens teknologiska eftersläpning". Detta skulle i så fall likställa honom med Gorbatsjov, vars resor och kontakter i utlandet gav honom insyn i sitt lands ekonomiska problem (Facon i Fedorov och Nygren, 2000, s 219; Mlynar, 1988, s 14). Problemet är att Putin själv säger att han *aldrig var i Västtyskland*, vilket i så fall omintetgör den teorin (Gevorkjan et al., 2001, s 63); orsaken till hans ökade öppenhet måste därför sökas på annat håll, möjligen i hans nära vänskap med Sobotjak, borgmästaren i S:t Petersburg och uttalad demokrat och liberal.

Det verkar tidvis finnas en diskrepans mellan Putins uttalade policy och efterföljande agerande. I ett uttalande proklamerade Putin: "Vi måste göra oss av med imperialistiska ambitioner." Å andra sidan visade den omilda politiken gentemot Azerbadjan, Georgien och Ukraina att Ryssland inte givit upp sina stormaktsanspråk; energipolitiken kan i detta avseende hävdas vara ett exempel på gammal rysk politik, om än i ny tappning (Shevtsova, 2003, s 148). Men det kan också vara ett sätt för presidenten att inte gå för långt bortom den traditionella uppfattningen i landet, att blidka den inhemska eliten och gamla stormaktsnostalgiker (Fedorov och Nygren, 2000, 157-159).

5. Textanalys

5.1 Teoretiska utgångspunkter

Tidigare i uppsatsen har vi redogjort för det inrikespolitiska läget i Ryssland och den politiska strukturen i landet, efter det följde en kognitiv analys av Vladimir Putin, en s.k. rekonstruktion av hans beliefsystem. Vi har nu kommit fram till den tredje delen av vår analys, doktrinstudien, där vi ska analysera uttalanden av Rysslands president Vladimir Putin, utrikesminister Igor Ivanov och andra framträdande aktörer angående den ryska utrikespolitiska hållningen. Doktrinstudien utgörs till viss del av kvalitativ textanalys av primärmaterial, men även en empirisk undersökning av sekundärmaterial som beskriver den ryska utrikespolitiken i syfte att forma en bild av den officiella ryska utrikespolitiska doktrinen. Utgångspunkten för uppsatsen är det *Foreign Policy Concept* som undertecknades av Vladimir Putin den 28 juni år 2000, vari riktlinjerna för den ryska utrikespolitiken fastställdes.

En doktrinstudie kan beskrivas som en *textanalys*, vilken kan göras antingen enligt en kvalitativ eller kvantitativ modell. Syftet med kvalitativ textanalys är att ”ta fram det väsentliga genom en noggrann läsning av textens delar, helhet och den kontext vari den ingår”; den kvantitativa varianten, inte i fokus för vår studie, innebär att undersöka hur ofta eller hur frekvent olika kategorier förekommer, men också hur stort utrymme i tid och rum dessa får (Esaiasson, 2005, s 219, 233). Den kvalitativa metoden ger ”den subjektiva tolkningen stort spelrum”, vilket förutsätter stora kunskaper inom området i fokus för analysen. En doktrinstudie kräver i enlighet med det ovanstående ”ingående och detaljerade kunskaper om det politiska system som ska studeras”; följaktligen har vi avsatt en stor del av denna uppsats åt att beskriva det ryska inrikespolitiska systemet, liksom president Putin, för att ge oss förutsättningar att studera och tolka den ryska utrikespolitiska doktrinen (Brodin, 1973, s 43). Den textanalytiska metoden använder sig i huvudsak av två huvudtyper av frågeställningar, dels systematiska och dels kritisk granskande. Den förstnämnda typen innefattar *beskrivande* analyser, som syftar till att ”klargöra tankestrukturer hos aktörer”, ”logiskt ordna innehållet i texterna”, och att ”klassificera innehållet i givna texter”.

Den kritiskt granskande typen av frågeställningar är *förklarande* analyser, och inbegriper idékritisk analys, d.v.s. huruvida en given argumentation lever upp till bestämda normer – rationella eller moraliska; ideologikritik syftar till att lyfta fram och ”granska samhälleliga konflikter utifrån en given kontext”; i diskursanalys är ”språket med och formar verkligheten”. De ovanstående indelningarna ska dock ses som riktlinjer snarare än regler för hur textanalys ska uträttas (Esaiasson, 2005, s 234-235).

Det finns två olika varianter av doktrinstudier, *officiella* och *allmänna*. I den förstnämnda väljer man att ”bortse från underliggande motiv och preferenser”. Man är ”intresserad av vissa av de officiella beslutsfattarnas öppet redovisade uppfattningar”. I den sistnämnda varianten väljer man följaktligen att även ta hänsyn till underliggande motiv och preferenser; motiv ”anses inte kunna kartläggas på grundval av officiella uttalanden”, då dessa ”stys av taktiska och propagandistiska överväganden snarare än av förkärlek till sanningen” (Brodin, 1973, ii)

En utrikespolitisk doktrin kan beskrivas såsom en ”uppsättning generella spel- eller handlingsregler, som påverkar staters agerande”. Vidare kan en doktrin definieras som ”ett av de officiella makthavarna öppet redovisat system av allmänna uppfattningar och föreställningar, inklusive normativa, med avseende på det internationella systemet och den egna statens roll i detta system” (s 7, 32).

6. Rysk utrikespolitik och den nya världsordningen

6.1 The Foreign Policy Concept

Den 28 juni år 2000 presenterade president Vladimir Putin Rysslands *Foreign Policy Concept*, en kort tid efter presidentvalet, vari stipulerades den ryska utrikespolitikens utformning och inriktning; nedan följer väsentliga utdrag ur dokumentet.

I inledningen av dokumentet betonas vikten av att säkerställa landets säkerhet, ”bevara och stärka dess suveränitet och territoriella integritet”, att uppnå en bestämd och prestigefull roll i världssamfundet i överensstämmelse med Rysslands intressen ”såsom en stormakt”, och Rysslands roll som ”ett av de mest inflytelserika centra i världen” betonas. Ryssland skall influera ”generella processer i världen” med målet att forma en stabil, rättvis och demokratisk världsordning, byggd på de allmänt erkända normerna i internationell lag; i detta inkluderas de mål och principer som fastställts i FN-stadgan om ”rättvisa och partnerskapsrelationer mellan stater”. Formandet av gynnsamma externa förhållanden för Rysslands utveckling, stärkandet av ekonomin, förbättra levnadsstandarden för befolkningen, genomförandet av en lyckad demokratisk transition, stärkandet av det konstitutionella fundamentet och ”övervakandet av individuella fri- och rättigheter” slås fast som mål överensstämmande med den ryska federationens föresatser.

The Foreign Policy Concept framhåller att världen går igenom ”fundamentala och dynamiska förändringar” som djupt påverkar den ryska federationens intressen och dess medborgare, i vars process Ryssland är ”en aktiv deltagare”. Som permanent medlem i FN:s säkerhetsråd har landet ”betydande potential och resurser” för att utöva inflytande på formandet av den nya världsordningen. Konceptet betonar att militära resurser, om än fortfarande viktiga, har minskat i betydelse, och att ”risken för globala kärnvapenkonflikter har reducerats till ett minimum”. Härvid betonas dock värdet av att forma goda grannskapsband längs Rysslands gräns och att ”eliminera existerande och förhindra uppkomsten av potentiella oroshärdar”. En större vikt ges emellertid åt ekonomiska, politiska, vetenskapliga och teknologiska, ekologiska och informationsfaktorer, vars betydelse för Rysslands utveckling inte kan underskattas.

Nya hot gentemot Rysslands nationella intressen har uppkommit på den internationella arenan och trender pekar mot en ”konsolidering av en unipolär världsstruktur med ekonomisk- och maktcentrering till USA”. Strategin med unilaterala, egenhändiga aktioner kan ”destabilisera den internationella situationen”, framtvunga spänning och militär kapprustning, ”förstärka mellanstatliga motsättningar, nationella och religiösa stridigheter”; därvid skall Ryssland eftersträva att åstadkomma ett ”multipolärt system av internationella relationer”.

På det ekonomiska området betonas risken för ”ökande beroende i det ekonomiska systemet” och på informationsområdet för den ryska federationen, av extern påverkan. Ryssland strävar mot en ”intensifiering av de internationella institutionernas roll och mekanismer i världsekonomin och politiken”, därvid åsyftande på G8, IMF, Världsbanken och andra betydande organisationer och deras betydelse för styrning och reglering av världens finansiella system. Dokumentet framhåller därutöver behovet av att ”attrahera utländska investeringar” som en grundläggande prioritet.

Den ryska federationen vill efterfölja en *oberoende och konstruktiv utrikespolitik*, baserad på en konsekvent, förutsägbar och ömsesidigt fördelaktig *pragmatism*. Rysslands geopolitiska situation såsom en av de största eurasiatiska makterna medger en ”optimal kombination av ansträngningar i alla riktningar”; en sådan inställning förutsätter ”Rysslands ansvar för bibehållen säkerhet i världen, både på global och regional nivå”.

Konceptet föreskriver att FN ”måste förbli det viktigaste centrat för reglering av internationella relationer på 2000-talet”, och den ryska federationen ”skall resolut motsätta sig” alla försök att inskränka FN:s och säkerhetsrådets roll i internationella frågor.

Ryssland är berett till att fortsätta nedrustningen av dess ”kärnvapenpotential”, på basis av bilaterala avtal med USA och, i multilaterala avtal, med deltagande av andra kärnvapenmakter; dock med förbehåll att den ”strategiska stabiliteten i den nukleära sfären” inte störs. Den ryska federationen ”skall sträva efter bevarandet och övervakandet av 1972 års avtal om begränsningen av *the Anti-Ballistic Missile Systems*” (ABM), vilken utgör hörnstenen i den strategiska stabiliteten. Skulle USA förverkliga deras planer på att skapa ett nationellt missilförsvarssystem ”tvingas Ryssland oundvikligen att tillämpa adekvata medel för att upprätthålla dess nationella säkerhet” på en rimlig nivå.

Den ryska federationen ser EU som en av dess viktigaste politiska och ekonomiska partners och kommer sträva efter att tillsammans med organisationen utveckla ett ”intensivt, stabilt och långtgående samarbete utan fluktuationer” (The Foreign Policy Concept, 2000, www.fas.org); idag utgör EU:s andel av Rysslands utrikeshandel 48 % (Shevtsova, 2003, s 148). Ryssland ser sig självt som ”Europas största stat”, vilken i århundraden har varit en ”aktiv deltagare i den europeiska processen”, och det är ”exakt här” som de ryska ekonomiska intressena är koncentrerade; ”Europas säkerhet och stabilitet är synonymt med säkerhet och stabilitet” för Ryssland (Topical Aspects of Russian Foreign Policy, 2002, www.mid.ru).

Angående relationerna till NATO stipuleras att organisationens politiska och militära avsikter inte överensstämmer med ryska säkerhetsintressen och emellanåt direkt motstrider dessa. Anledningen härav anges vara NATO:s nya strategiska koncept, vilken inkluderar användandet av militära operationer utanför organisationens verksamhetsområde, och utan sanktioner från FN:s säkerhetsråd; användandet av militär styrka i strid med FN-stadgan är därutöver ”olagligt” och utgör ett hot mot stabiliteten i internationella relationer. Vidare framhåller Ryssland sin ”negativa inställning” till NATO:s expansion och framhåller att betydande och konstruktivt samarbete mellan Ryssland och NATO endast är möjligt om det baseras på ”ömsesidig respekt” för båda sidors intressen och ”ovillkorligt uppfyllande av ömsesidiga förpliktelser”.

Vad gäller relationerna till USA är det endast genom en ”aktiv dialog” som frågan om begränsning och minskning av strategiska kärnvapen kan lösas; det ligger i Rysslands intresse att bibehålla bilaterala kontakter på alla nivåer och ”inte tillåta pauser i relationerna eller bakslag i förhandlingsprocessen” på avgörande politiska, militära och ekonomiska områden.

Den ryska politiken gentemot Asien karakteriseras dels av ekonomiska och pragmatiska skäl, varav regionens ekonomiska tillväxt nämns som en viktig faktor för fortsatt ryskt engagemang och därtill behovet av ett uppsving i Sibirien och Fjärran Östern. Kina och Indien nämns framför allt, och man betonar behovet att upprätthålla vänliga relationer med dessa länder på alla områden.

Ett prioriterat område i *The Foreign Policy Concept* är relationerna till grannländerna inom CIS, och stor vikt läggs på utvecklingen av samarbete inom det militära och politiska området, liksom säkerhet, i huvudsak för att bekämpa internationell terrorism och extremism; ekonomiskt samarbete har dock också prioritet i samarbetet. Den utdragna konflikten i Afghanistan utgör ett ”stort hot mot säkerheten för CIS södra gränser och påverkar direkt Rysslands intressen”. Ryssland, i samarbete med andra berörda stater, kommer att göra stora ansträngningar för att nå en långvarig och rättvis politisk lösning på det afghanska problemet och förhindra spridningen av terrorism och extremism från landet (The Foreign Policy Concept, 2000, www.fas.org).

Dokumentet betonar FN:s och dess säkerhetsråds roll i världspolitiken i det att FN fortsätter vara ”det mest effektiva och universella instrumentet i formandet av en ny världsordning”(Topical Aspects of Russian Foreign Policy, 2002, www.mid.ru).

6.2 Analys av den ryska utrikespolitiken

Rysslands internationella strategi har förändrats markant sedan Jeltsins tid som president, då Jevgenij Primakov var utrikesminister och lade ut landets utrikespolitiska strategi. Rysslands framtid kan sägas bero på dess förmåga att bemästra sin rådande *svaghet* och bli en stark och konkurrenskraftig stat; ”semiisoleringen” behöver brytas och en integration i världsekonomin är nödvändig för att nå detta mål. Som framgår av *The Foreign Policy Concept* skall den ryska utrikespolitiken vara *pragmatisk* och inriktad på att skydda landets nationella intressen, främst ekonomiska. Hotbilden, som under Primakovs tid utgjordes av USA och NATO, består främst av internationell terrorism, spridning av massförstörelsevapen och ”lokala konflikter” (Fedorov och Nygren, 2004, s 68-69). Att fortsätta på den inslagna linjen, ”Jeltsins sicksackande i utrikespolitiken”, var ”dömt att bli en destabiliserande faktor i relationerna med USA”, och en nerkylning av relationerna hade blivit ofrånkomlig (Shevtsova, 2003, s 151). Som synes premieras ord såsom ”demokrati” och ”individuella fri- och rättigheter” i dokumentet, vilket antyder en liberal demokratisyn. Men tar man vissa uttalanden av president Putin och (nuvarande) utrikesminister Lavrov i beaktande kan denna liberala hållning starkt betvivlas; möjligen är det ett uttryck för den pragmatiska hållningen.

“Moscow has been intently following the situation in Belarus and the international reaction to developments there, including those that took place on March 25, when Belarusian opposition leaders Alexander Milinkevich and Alexander Kozulin organized yet another unapproved rally in the centre of Minsk. It is obvious that the opposition was trying to provoke the authorities to take tough action, and against this backdrop, trigger a new wave of criticism in the West regarding official Minsk.” (Utrikesminister Lavrov om händelserna i Minsk 2006-02-28, www.mid.ru)

Mark Brzezinski, tidigare rådgivare åt Clinton i ryska euroasiatiska frågor, menar att den Vitryssland är ”en av mest repressiva f.d. Sovjetrepublikerna”, och dess metoder är brutala och inhumana. Två av oppositionsledarna mördades, vilket föranledde USA:s president Bush att, i en akt av solidaritet med oppositionen, träffa två av änkorna till de mördade. Brzezinski hävdar att Vitrysslands president Lukasjenkos största ekonomiska och politiska sponsor är Putin, vilket ger en vink om dennes faktiska demokratisyn, eller möjligen dennes pragmatiska utrikespolitik (Brzezinski i *International Herald Tribune*, 2006-03-13).

“The results of the election that has just taken place are evidence of the voters’ confidence in the course you have chosen to ensure rising prosperity for the Belarusian people... I am sure that by working together we can make real progress towards building the union between us and ensuring the consistent democratic development of our countries.” (President Vladimir Putin i telegram till Vitrysslands president Lukasjenko 2006-03-20, www.mid.ru)

Brzezinski menar vidare att den ryska utrikespolitiken gentemot de f.d. Sovjetrepublikerna uttrycks på många olika sätt och drivs av ”ambition, nostalgi, förvirring, feltolkningar, irritation och förbittring”. Det europeiska Ministerrådet uttryckte i en rapport sitt missnöje med den ryska politiken mot dess grannländer, och uppmanade Ryssland att ”konstruktivt bidra till lösningen på öppna frågor och upphöra med aktiviteter som underminerar dessa länders suveränitet och territoriella integritet”. Med dessa ”aktiviteter” menas t.ex. den ryska energipolitiken som många menar används av Ryssland för att ”utöva inflytande” på grannländer (Brzezinski i *International Herald Tribune*, 2006-03-13), inte minst Ukraina som fick sina energipriser fyrdubblade i vad som verkade vara en bestraffning för den (tidigare) ukrainske presidenten Justjenkos mål att närma landet till EU (BBC News, 2005-12-29). Stängningen av gasleveranserna till Ukraina (Brzezinski i *International Herald Tribune*, 2006-02-13) är explicita uttryck för den ryska maktpolitiken, och kan analyseras utifrån

teorier om makt och interdependens, vilka påpekar betydelsen av ”snabb teknisk utveckling och den fortsatta betydelsen av statlig makt och intervention i formandet av den globala världsordningen”. Rysslands agerande kan därvid ses som ett sätt för landet att utöva inflytande på ett land som är *sårbart* (Ukraina), i den meningen att landet inte har tillräckliga resurser för att hävda sig i relationen länderna emellan; Rysslands maktmedel i detta avseende är dess stora energiresurser vilka man använder sig av för att påverka balansen i relationen (Nye och Keohane, 2001, s 3, 7). Utrikesminister Lavrov menar dock att det bara ”marknaden som har reagerat” och förkastar att det skulle vara en utlagd strategi (utrikesminister Lavrov på presskonferens i Moskva, 2006-01-17, www.mid.ru).

Angående de ryska relationerna till EU uppfattas dessa i *The Foreign Policy Concept* såsom positiva och man uttrycker sin vilja att fördjupa samarbetet dem emellan.

“Russia is the largest European state, which over the centuries has been an active participant of the European process. It is precisely here that our key economic interests are concentrated. Europe's security and stability are a synonym of the security and stability of Russia for us. As natural supporters of the creation of a comprehensive system of security and cooperation on the continent, we are striving to impart a new impetus to the activity of pan-European institutions.” (utrikesminister Lavrov om huvuddragen i rysk utrikespolitik, 2002-04-18, www.mid.ru)

“Europe... is the cradle of democracy and civilization, one of the natural poles in the future multipolarity of the world that is being formed. Without it, not one serious problem in the Euro-Atlantic space, even in the world as a whole, will find an effective solution. Therefore, Europe has to be powerful, stable and democratic.” (Putin i *Welt am Sonntag*, ur Fedorov och Nygren, 2001, s 25)

Det framgår av olika uttalanden att ekonomiska frågor är en viktig drivkraft bakom fortsatt integration av EU- Ryssland relationerna, vilket inte minst Putin återkommande framhävt. Den ryska, officiella, välvilligheten gentemot europeiska institutionella arrangemang kan tolkas som ett uttryck för en neo-liberal hållning till världspolitiken, vari institutioner spelar en betydande roll och kapitalistisk marknadsekonomi förespråkas (Lamy i Baylis och Smith, 2001, s 184). I tal och officiella uttalanden påpekas upprepade gånger utvecklingen mot ökad globalisering och interdependens mellan nationer, och Ryssland framhåller därvid FN:s obestridliga roll som skiljedomare i internationella konflikter.

"All that has been done without UN authorisation cannot be recognised as genuine and justified... This is a very mild way of saying it... All that is done abroad, any use of force abroad, can take place, in accordance with existing international law, only with authorisation of the United Nations Security Council. Such are international laws.” (Putin i *Pravda*, 2003-12-18, www.newsfromrussia.com)

Ryssland verkar dock vara misstänksamt gentemot EU-utvidgningen österut, vilket visas av landets rädsla för Ukrainas västorientering, och inte minst unionen med Vitryssland som inte bara har ekonomiska utan också politiska förtecken (utrikesminister Lavrov på presskonferens i Moskva, 2006-01-17, www.mid.ru).

Rysslands faktiska position i internationell politik är svårdefinierad, givet dess faktiska resurser. Fedorov beskriver Ryssland såsom ”svagt”, och att ”denna svaghet kan visa sig utgöra ett hot mot grannområdena i Europa”, möjligen för hela kontinenten (Fedorov och Nygren, 2000, s 129). Vèdrine menar att Europa inte kan överge Ryssland åt ”fattigdom” och ”instabilitet” eftersom det utan Ryssland inte går att få säkerhet och stabilitet på kontinenten (ur Fedorov och Nygren, 2000, s 129). Den ryska svagheten är möjligtvis en förklaring till dess ofta neo-liberala hållning, i det att man kan tolka denna som ett försök att vinna

inflytande genom samarbete på institutionell basis; detta är den svagare statens ”maktmedel” när det kommer till att påverka den internationella politikens utformning (Nye och Keohane, 2001, s 91-92). Rysslands framtid inom världssystemet beror av dess förmåga att överkomma dess nuvarande svaghet, och Putin var ganska konkret när han sa att Rysslands utrikespolitiska ska vara ”pragmatisk” och inriktad på att skydda landets nationella, främst ekonomiska, intressen.

”...[A] fundamental aim of our policy is not to demonstrate imperial ambitions but to ensure an external environment favourable to Russia’s development.” (uttalande av Putin, 2004-03-06, Fedorov och Nygren, 2004, s 67.)

Presidentmakten i Ryssland är starkt centraliserad, på bekostnad av andra institutioner, vilka ännu inte är ordentligt förankrade (Jonsson i Lindahl et al., 2001, s 211). Möjligen som en anledning därav söker man ökat samarbete med internationella och regionala institutioner, såsom EU och FN, vilka utgör substitut till landets egna, svaga institutioner eller brist på desamma.

Vad gäller samarbete finns det emellertid fog för att tro att EU är viktigare för Ryssland än tvärtom (Fedorov och Nygren, 2001, s 78), vilket siffror på utrikeshandeln visar: EU:s andel av rysk utrikeshandel uppgår till ca 48% (Shevtsova, 2003, s 148), medan den ryska motsvarigheten av EU:s utrikeshandel endast utgör 3-6% (Fedorov och Nygren, 2001, s 102). Ryssland ser därtill EU som en ”strategisk partner” och, viktigare, ett ”alternativ till NATO”, möjligen som en motvikt till USA. EU skulle kunna utgöra Rysslands ”moraliska allierade i landets strävan efter multipolaritet, att motstå utvecklingen mot en unipolär värld ledd av USA (s 79).

Om de ryska relationerna till NATO, som nämnts ovan, uttrycks i *The Foreign Policy Concept* att organisationens aktiviteter inte är ”överensstämmande” med ryska säkerhetsintressen och ibland ”direkt motstrider” dessa. Vidare framhålls en negativ hållning till NATO:s expansion österut och man betonar att användandet av militär styrka i strid med FN-stadgan är ”olagligt” och riskerar störa stabiliteten i internationella relationer.

“NATO is a real presence in European and world politics. If we manage to build a relationship in the spirit of frankness, openness and constructive interaction, it would make a substantial contribution to both European stability and our own security. I would like to stress that this is in the context of the interests of our state. Even so, we still consider the line for the expansion of NATO to be a mistake and we openly declare in the dialogue with the Alliance that we reject it in principle.” (Yttrande av Putin i ryska utrikesdepartementet, 2001-01-29, www.mid.ru)

President Putin uttrycker ovan Rysslands initiala hållning gentemot NATO:s expansion i Europa, vilken får till följd att landet får medlemmar i organisationen till grannar, något som man principiellt motsätter sig.

“Russian relations with the North Atlantic Treaty Organization (NATO) are defined by the Rome Declaration of 2002. Russia has been intently watching the process of the transformation of NATO and counts on the complete removal from military planning and political declarations of the NATO member countries of both direct and indirect components of an anti-Russian orientation. But if NATO is preserved as a military alliance with its current offensive military doctrine, then Russian military planning and the principles for Russian Armed Forces building, including their nuclear ingredient, will be adequately reviewed.” (Försvarsminister Ivanov i *The Journal of Russian Politics*, 2004-02-17, www.mid.ru)

Dessa "motåtgärder", som implicit uttrycks, skulle troligen innebära en ny kapprustning och en satsning på militären, vilket sannolikt skulle innebära "total ekonomisk kollaps" för Ryssland (Fedorov och Nygren, 2000, s 137). Emellertid verkar president Putin ha insett faran med denna utrikespolitiska linje, men han kan sägas arbeta i motvind då en stor del av den ryska intellektuella eliten fortfarande starkt framhåller landets stormaktsroll (s 150).

"...[W]e must not repeat the mistakes of the Soviet Union, the mistakes of the Cold War era, neither in politics nor in defence strategy. We must not resolve our defence issues at the expense of economic and social development. This is a dead end road that ultimately leaves a country's reserves exhausted. There is no future in it." (Putins årliga tal till duman, 2006-05-10, www.mid.ru)

Det är ett faktum i rysk politik att en rysk ledare inte kan gå för långt från traditionella ryska uppfattningar om världen, och presidenten måste till viss del ha elitens uppbackning för den förda politiken. Det fanns, och finns, en djup misstro mot västs intentioner i Ryssland och Shevtsova menar att eliten "inte var redo att omdefiniera Rysslands roll i världen", vilket Putin uppenbarligen var. Dock fanns det tillfällen då Putin till synes var tvungen att ge efter för elitens påtryckningar, t.ex. när ryska jaktflygplan flög över det amerikanska hangarfartyget *U.S.S. Kitty Hawk* i november 2000 (Shevtsova, 2003, s 150-152).

I linje med Hagens teorier, som redovisats tidigare i uppsatsen, kan sådant agerande betraktas som "risk taking", vilken behandlar benägenheten att inleda aktioner som "eskalerar till konfrontation" och medger "kostsamma utländska gensvar". Inrikespolitiken påverkar således sannolikheten att ledare kommer att använda militär styrka i "pågående konfrontationer". Den reella, egentliga betydelsen av inrikespolitiska processer är att de "förminska" eller "förstärker" benägenheten att ta risker internationellt (Hagan i Neack et al., 1995, s 134). Ett exempel på detta är det ryska kravet på USA att inte avvika från 1972 års ABM-avtal, vilket skulle besvaras med "motåtgärder". Det är sannolikt att den ryska eliten pressat president Putin att driva en hård linje gentemot USA i frågan, men några sådana åtgärder har inte implementerats. En förklaring kan vara att Putin ställdes inför tre olika alternativ: (a) Avstå från användandet av motåtgärder och riskera att tappa anseende både i internationellt och inhemskt avseende; (b) att implementera dessa motåtgärder vilket skulle innebära enorma kostnader och internationell isolering; (c) försöka få till stånd ett avtal med USA inriktat på ömsesidigt acceptabla kompromisser vad gäller strategiska kärnvapen. I enlighet med Putins pragmatiska och realistiska inställning, likt fallet med NATO, valdes "samarbetets väg" (Fedorov och Nygren, 2001, s 42).

"Consequently, we, the member states of the North Atlantic Treaty Organization and the Russian Federation are today opening a new page in our relations, aimed at enhancing our ability to work together in areas of common interest and to stand together against common threats and risks to our security." (Deklaration av NATO:s stats- och regeringsöverhuvuden och den ryska federationens president, *The Rome Declaration*, 2002-05-28, www.nato.int)

"...[O]ur countries have more of what unites than of what disunites them. Both Russia and the US are interested in finding answers to new challenges and risks, such as international terrorism, arms control, the problems in the nonproliferation of weapons of mass destruction, and the prevention and settlement of the most dangerous regional conflicts." (f.d. vice ryske utrikesminister Alexei Meshkov, publicerad i magasinet *Mezhdunarodnaya Zhizn*, 2002-04-18)

Ovanstående uttalanden är i enlighet med Putins pragmatiska utrikespolitiska linje, i vilken Ryssland ska söka samarbete snarare än spela på motsättningar. Efter attackerna i USA 9/11 2001 ringde Putin som förste utländske ledare president Bush och uttryckte sin vilja att samarbeta mot terrorismen; därvid hävdade Putin att USA var i samma sits som Ryssland och

att de båda länderna var tvungna att bekämpa internationell terrorism på hemmaplan (Fedorov och Nygren, 2001, s 7); Putin syftade således på den ”påstådda” bekämpningen av terrorism i Tjetjenien. I gengäld understödde Bush öppet det ryska kriget mot ”tjetjenska terrorister”, vilket också fick internationell legitimitet (Artikel i *CIS-Barometer*, nr 32, januari 2003).

Den tjetjenska konflikten kan dock ses som ett ”misslyckande” och av allt att döma finns det ingen konkret ”plan” på hur Ryssland ska agera i delrepubliken. Från augusti 1999 till september år 2000 dog 2600 ryska soldater i Tjetjenien, vilket föranledde ryska myndigheter att sluta publicera officiella dödstal (Shevtsova, 2003, 135-136). Kriget, som började som en ”PR-kampanj” inför valet år 2000 utvecklades istället till en ständig påminnelse om att Ryssland ”måste försvaras mot den ’internationella terrorismen’ i form av tjetjenska terrorister” (Politkovskaja, 2003, s 261-262). Det ”kunde inte bli någon seger” i Tjetjenien och dödstalen ledde till missnöje hos befolkningen (Shevtsova, 2003, s 139). Putin hävdade dock att konflikten skulle kunna lösas politiskt efter att den militära operationen avslutats.

”Jag upprepar att banditerna skall oskadliggöras. Den som lyfter vapen kommer att oskadliggöras. I allt övrigt är vi villiga att förhandla. Låt dem välja en ledare för republiken. Vi är villiga att underteckna ett avtal med Tjetjenien.” (Putin i intervju i Gevorkjan et al., 2001, s 150).

Den f.d. presidenten för den ryska delrepubliken Ingusjien, Ruslan Ausjev, menar dock att en ”politisk utväg” är det enda sättet att lösa konflikten. Ausjev hävdar att man måste ”nä en uppgörelse med Maschadov”, f.d. president i Tjetjenien, men att ”han inte är legitim” eftersom ryssarna ”har väckt åtal mot honom och efterlyst honom i utlandet”. ”Det kommer aldrig att gå att lösa det tjetjenska problemet med våld” anser Ausjev, men Ryssland ”säger nej till den politiska processen och då måste man föra krig till sista man” (Politkovskaja, 2003, 132). Putin menar dock att Maschadov ”inte går att lita på” (Gevorkjan et al., 2005, s 153).

”Det är som med hunden...En hund känner när någon är rädd för den, och då biter den. Samma sak gäller här. Om man blir nervös tror motparten sig vara starkare. Det enda som hjälper i sådana sammanhang är att vara på offensiven. Man måste slå till först, och slå hårt så att motståndaren inte reser sig igen.” (Putin i intervju i Gevorkjan et al., 2001, s 152).

Möjligen kan man hävda att Tjetjenien inte ligger i utrikespolitikens sfär, men republikens och regionens ställning är oklar och konflikten har fått internationella dimensioner, och därtill påverkat synen på Ryssland i världssamfundet. Det framgår dock av det ovanstående citatet att det verkar finnas en diskrepans mellan Putins pragmatiska och realistiska utrikespolitiska linje och vad som sker i Tjetjenien; här saknas nyttobetoningen och strävan efter att utrikespolitiken skall tjäna inrikespolitiska syften såsom stärkandet av ekonomin. Därtill nämns inte internationella institutioner eller fredsstyrkor i sammanhanget, vilket Putin förklarar med att Tjetjenien inte är en självständig stat. På frågan om fredsbevarande styrkor i republiken svarade Putin att ”det är uteslutet” och att ”vi behöver inga medlare för att lösa... konflikten” (Gevorkjan et al., 2001, s 158). Putin antyder därmed att Tjetjenien är ett internt problem som skall lösas internt, men en lösning på konflikten verkar inte vara nära. Möjligen kan den ryska linjen i Tjetjenien-frågan förklaras utifrån Putins egna övertygelse om en hård politik, men det går alltså stäm i stäv med den utrikespolitiska hållningen som betonar vikten av internationella institutioner och Rysslands vilja att uppfattas som ett demokratiskt, fredsmäklande land. Utifrån ett teoretiskt perspektiv kan man tolka den förda politiken som *offensivt* neo-realistisk, föreställningen om att internationella relationer är ett ”fångens dilemma”-spel och att konflikter är ”oundvikliga” i vissa situationer. Detta skulle då motsäga den neo-liberala, institutionella hållning som utmärker den ryska utrikespolitiken i andra sammanhang, men att döma av Putins ”dubbla” karaktär är det ingen omöjlighet.

7. Slutsats

Vi har i den här uppsatsen studerat den ryska utrikespolitiska doktrinen av dags dato utifrån olika teorier på system-, stats- och individnivå, liksom en doktrinstudie utgående från textanalytisk metod. Detta kapitel ägnas åt en sammanfattande analys av vad vi har kommit fram till i vår studie och en presentation av våra resultat.

Vår uppsats har fokuserat på den ryska utrikespolitiken sedan Vladimir Putin blev president år 2000 och har studerat empiriskt material av både primär och sekundär form, således både officiella uttalanden och sekundära källor. Vi har haft som utgångspunkt att man inte kan bortse från bakomliggande faktorer såsom Rysslands inrikespolitiska struktur och Vladimir Putin, varför dessa avsnitt har stor betydelse för vår studie. Vårt syfte har varit att beskriva vad som *utmärker* den ryska utrikespolitiska doktrinen och undersöka hur den kan *förklaras*.

Genom vår analys av Vladimir Putin har vi kommit fram till att hans beliefsystem, enligt vår mening, visar på en hög grad av kognitiv inkonsistens, d.v.s. på ett beliefsystem inlemmandes till synes oförenliga, mindre sammanhängande beliefs (Rosati i Neack et al., 1995, s 63).

Putin har präglats av olika händelser och personliga upplevelser genom livet, inte minst hans arbete som säkerhetsagent vilket kan beskrivas som ”inte ett yrke utan ett sätt att tänka” (Shevtsova, 2003, 106). Detta hävdas också av Politkovskaja som menar att Putin blivit ”fostrad att tänka i kategorier som har inpräglats hos honom av KGB” (Politkovskaja, 2005, s 273). Man kan på goda grunder hävda att hans tidigare yrke påverkat honom i många avseenden, inte minst hans tydliga värdesättande av lojalitet, lydnad och disciplin och respekten för auktoriteter. Hans uppenbara avsaknad av ideologisk förankring, den ”formlöshet”, försiktighet, vaghet och gåtfulla karaktär han uppvisar har möjligen också sina förklaringar i hans KGB-förflutna, som inte kan sägas premierade extroverta egenskaper eller uttalade politiska övertygelser (Shevtsova, 2003, s 70, 81).

Det finns anledning att tro att Putin har varit välinformerad om den ekonomiska och politiska situationen i landet, om man betänker att FSB har varit en av hans viktigaste maktbaser (Fedorov och Nygren, 2000, s 157). Hans övertygelse, eller filosofiska beliefs, om betydelsen av ett modernt Ryssland med en stark ekonomi och statsmakt, och integration med Europa, kom att utkristalliseras i hans praktiska politik, hans instrumentella beliefs. Hans realistiska och pragmatiska inställning till politik och ekonomi, hans kunskap och insikt om Rysslands faktiska kapacitet och resurser, har fått konsekvenser för den ryska utrikespolitiken, vars utformning ändrades radikalt när Putin blev president. Pragmatism och realism blev ledstjärnor i den nya doktrinen och istället för konfrontation med västvärlden skulle man istället söka dialog, samarbete och partnerskap, och har gjort så (Fedorov och Nygren, 2004, s 69). Denna nya orientering västerut har klara ekonomiska men också politiska, kulturella och ideologiska förtecken. Putin har länge betonat betydelsen av integration med väst, utifrån uppfattningen att Ryssland är *ett europeiskt land* (Fedorov och Nygren, 2004, s 76). Men det verkar också som om denna geo-politiska uppfattning ändras beroende på sammanhang: när samarbete med Asien premieras är Ryssland inte bara europeiskt, utan snarare *euroasiatiskt*, vilket stipuleras i *The Foreign Policy Concept*. Återigen bevis för den förhärskande pragmatismen i rysk utrikespolitik.

Den ryska utrikespolitiken kan sägas vara en produkt av Putins värderingar, men andra faktorer spelar också in och har avgörande betydelse: vikten av den inrikespolitiska strukturen och den politiska kulturen kan inte bortses ifrån. Jeltsin efterlämnade ett politiskt system som inte kan sägas vara demokratiskt, och det faktum att Jeltsin utsåg Putin till sin efterträdare, och därmed använde hela statens resurser på att garantera hans vinst i valet år 2000, är tecken på att demokratiska institutioner inte till fullo etablerats i landet. Putins medel för att tillskans

sig och centralisera makten i egna händer har gett honom utrymme att driva en egen politisk linje. Som vi har visat på har inrikespolitiken stor påverkan på utrikespolitiken, och den kan inte bortses från eller separeras från Rysslands utrikespolitiska agerande.

Rysslands utrikespolitiska doktrin verkar vara präglad av neo-liberala tankegångar om vikten av institutioner och betydelsen av internationellt samarbete, vilket visas av landets upprepade betoning av FN:s obestridliga roll som internationell skiljedomare. Närmandet till USA och Europa och viljan att stärka internationella institutioner kan förstås utifrån landets försvagade internationella position och det minskade inflytande landet numer besitter på världsscenen. Genom deltagandet i internationella processer (G-8, samarbete med EU, NATO, USA, ASEAN) kan landet vinna inflytande på ett sätt som inte inbegriper militär styrka eller avskräckning. Ekonomin verkar styra det utrikespolitiska agerandet, i linje med Putins aviserande av den ”ekonomiska utrikespolitiken”, och ekonomins betydelse överskuggar militären som tidigare haft en mycket starkare ställning. Politiken mot landets grannländer verkar emellertid inte präglas av ömsesidiga fördelar, vilket den omilda politiken mot t.ex. Ukraina visar; energipolitiken är i detta avseende betydelsefull, vilken verkar diktera mycket av Rysslands agerande mot dess grannländer. I denna kontext handlar det mer om relationer präglade av dependens än om interdependens, och Rysslands agerande gentemot de svagare kringliggande länderna tyder på att man ännu inte har släppt bilden av landet som en stormakt. Brzezinski hävdar att den ryska politiken gentemot de f.d. Sovjetrepublikerna drivs av ”ambition, nostalgi, förvirring, feltolkningar, irritation och förbittring”, och det Europeiska Ministerrådet har uttryckt sitt missnöje över det ryska agerandet. Energiresurserna är möjligen det maktmedel som står till Rysslands förfogande när militärens betydelse minskat och ekonomin fortfarande är svag.

Politiken gentemot EU präglas av strävan efter samarbete på olika plan, såsom ekonomi och säkerhet, och Ryssland har uttryckt sin vilja att fördjupa detta samarbete. Därvid är naturligtvis den ekonomiska faktorn viktig, då EU:s andel av rysk utrikeshandel uppgår till 48% (Shevtsova, 2003, s 148). Den europeiska Rysslands-politiken verkar lägga tyngdvikt på att landet inte får isoleras eller uteslutas ifrån samarbete eller marknader: Europa får inte överge Ryssland åt ”fattigdom och instabilitet” eftersom det utan landet inte går att få ”säkerhet och stabilitet på kontinenten” (Fedorov och Nygren, 2000, s 129). Det finns dock fog för att tro att Ryssland ser med viss misstro på EU-expansionen österut, vilket unionen med Vitryssland inte minst visar, liksom (de förmodade) straffåtgärderna för Ukrainas närmande till EU. Möjligen kan man tolka det som en rysk rädsla att lämnas utanför den europeiska marknaden och samarbetet, vilket skulle isolera landet ekonomiskt och politiskt.

Även om utrikespolitiken kunnat omorienteras efter attackerna i USA 9/11 2001, varigenom Ryssland fann en allierad i kampen mot terrorismen och fick legitimitet för agerandet i Tjetjenien, så förblir EU den viktigaste marknaden för Ryssland och en ”strategisk partner” (Fedorov och Nygren, 2001, s 79). Det ryska närmandet till EU har olika orsaker, inte minst betoningen av att Ryssland tillhör Europa, att organisationen ses som en motvikt till USA och ett alternativ till NATO; EU skulle kunna utgöra Rysslands ”moraliska allierade” i landets strävan efter multipolaritet.

Relationerna till USA kan sägas kännetecknas av insikten i att landet är den enda supermakten, och även om eliten eller befolkningen fortfarande har svårt att förlikas med detta är det ett faktum att Putins utrikespolitiska linje realiserats genom samarbetet med USA i kriget mot terrorismen. Motviljan till den unipolära världsordningen ledd av USA kan därvid sägas ha minskat som en följd av samarbetet. Politiken kan inte sägas motsäga *The Foreign Policy Concept*, utan är i linje med den pragmatiska och realistiska utrikespolitiken. En fastslagen utrikespolitisk linje kan fungera som en begränsning på praktiskt agerande, men den ryska linjen ger utrymme för *flexibilitet* och *förändring* när så behövs, och man har velat skaffa sig maximalt manöverutrymme för att kunna flytta fokus till de mest

nyttomaximerande områdena. Doktrinen verkar vara underställd Rysslands nationella mål och ämnar försvara ryska intressen, främst ekonomiska, och måste därför vara strikt pragmatisk och nyttoinriktad.

Tjetjenien-konflikten kan ses som ett avstamp från den uttalade utrikespolitiska hållningen, och framstår som ett område där Putin har misslyckats. Den neo-liberala linje som präglar den ryska politiken på den internationella arenan, betoningen på samarbete och institutioner, är här inte framträdande. *Säkerheten* är härvid i fokus och Tjetjenien ses som ett område där FN, fredsbevarande styrkor, diplomati eller förhandlingar inte är aktuella. Att slå till först och hårt är Putins linje, vilken ger den en mer neo-realistisk prägel. Det är också i samband med Tjetjenienkriget som militären har fått sin ”renässans” och återupplivats, och betydelsen av armén har ökat trots krigets misslyckande. Möjligen kan den ryska politiken gentemot Tjetjenien förstås genom att se Tjetjenien som ett mindre utvecklat område där perspektiv som interdependens och institutioner saknar betydelse, således där militära lösningar premieras som adekvata medel. Militära medel, om än kostsamma och ineffektiva i att uppnå vissa mål, kan inte uteslutas helt även i en värld av som i ökande utsträckning påverkas av interdependens och integrerande ekonomier.

Rysslands och Putins utrikespolitiska doktrin kan sägas vara en revolution jämfört med de tidigare som präglades av konfrontation med och misstro mot väst, men möjligheten att forma allianser och samarbete beror också på den inrikespolitiska situationen i landet. Bush-Putins allians mot terrorismen kanske inte överlever själva kriget utan kan bara utvecklas om länderna har delade värderingar och intressen. Den ryska eliten är fortfarande betydelsefull och influerar regeringen, och demokratiska institutioner kan inte sägas vara väl etablerade. Om inte utrikespolitiken ger de resultat man hoppats på, en stärkt ekonomi och integration och samarbete med väst, kan inhemska krafter besegla Putins öde och därmed också den pragmatiska och realistiska utrikespolitiska doktrinen.

8. Källförteckning

Böcker

Baylis, John och Steve Smith (red.), 2001. *The Globalization of World Politics. An introduction to international relations*. Storbritannien: Bath Press Ltd.

Baranovsky, Vladimir, 2002. *Russia's Attitudes Towards the EU: Political Aspects*. Kauhavan Kirjapaino, Finland: Kauhava.

Black, J.L., 2000. *Russia & Eurasia Documents Annual 1999. The Russian Federation. Volume I*. USA: tryckort saknas.

Brodin, Katarina, 1977. *Studiet av utrikespolitiska doktriner. Teori och två teoretiska tillämpningar*. Stockholm: Departementens Offsetcentral.

Brodin, Katarina, 1973. *Analys av utrikespolitiska doktriner. Utvärdering av ett forskningsprojekt*. Sverige: Utrikespolitiska institutet.

Esaiasson, Peter (red.), Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängerd, Lena, 2005. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Elanders Gotab.

Fedorov och Nygren (red.), 2002. *Russia and Europe: Putins Foreign Policy*. Sverige: Försvarshögskolan ACTA B 23.

Fedorov och Nygren (red.), 2000. *The Russian Presidential Election 2000*. Stockholm: Norstedts Tryckeri AB.

Fedorov och Nygren (red.), 2004. *Putin I and Putin II*. Stockholm: Elanders Gotab.

Gevorkyan, Nataliya, Timakova, Natalya och Kolesnikov, Andrei, 2005. *Putin Direkt. Samtal med Vladimir Putin*. Falun: AiT.

Gustavsson, Jakob, 1998. *The Politics of Foreign Policy Change: Explaining the Swedish Reorientation on EC Membership*. Lund: Lund University Press.

Keohane, Robert O. och Nye, Joseph S., 2001. *Power and Interdependence*. Tredje upplagan. USA: Addison, Wesley and Longman.

Lidén, Anders, 1979. *Security and Recognition. A study of change in Israel's official doctrine 1967- 1974*. Lund: Studentlitteratur.

Lindahl, Rutger (red.), 2001. *Utländska politiska system*. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB.

Matz, Johan, 2001. *Constructing a Post- Soviet International Political Reality. Russian Foreign Policy towards the Newly Independent States 1990- 95*. Stockholm: Elanders Gotab.

Mlynar, Zdenek, 1990. *Can Gorbachev change the Soviet Union: The International Dimensions of Political Reform*. Colorado: Westview Press.

Nagy, Piroska Mohácsi, 2000. *The Meltdown of the Russian State. The Deformation and Collapse of the State in Russia*. Storbritannien: Biddles Ltd.

Politkovskaja, Anna, 2005. *Putins Ryssland*. Falun: Scandbook.

Politkovskaja, Anna, 2003. *Tjetjenien. Sanningen om kriget*. Falun: Scandbook.

Shevtsova, Lilia, 2003. *Putins Russia*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

Vertzberger, Yaakov Y.I., 2002. *The World in Their Minds: Information Processing, Cognition and Perception in Foreign Policy Decisionmaking*. USA: Stanford University Press.

Internet

BBC News Business, 1995. 2006-03-24, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4568288.stm>.

The Russian Ministry of Foreign Affairs, 2006. "Concerning the Events in Minsk". www.mid.ru, 2006-05-13.

The Russian Ministry of Foreign Affairs, 2006. "President Vladimir Putin congratulated Alexander Lukashenko on his re-election as President of the Republic of Belarus". www.mid.ru, 2006-05-13.

Meshkov, Alexei, 2002. "Topical Aspects of Russian Foreign Policy". www.mid.ru, 2006-05-05. (artikeln presenterad i The Russian Ministry of Foreign Affairs, 2002-04-18)

Pravda, 2003. "Putin on Russia's foreign policy priorities". www.newsfromrussia.com, 2006-05-08. (artikeln publicerad i Pravda, 2003-12-18)

The Russian Ministry of Foreign Affairs, 2001. "A Remark by President Putin of the Russian Federation at the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation". www.mid.ru, 2006-04-04.

Ivanov, Sergej, 2004. "The Armed Forces of Russia and its Geopolitical Priorities". www.mid.ru, 2006-04-04. (artikeln publicerad i The Journal of Russia in Global Politics, nr 1 januari-februari)

Putin, Vladimir, 2006. "President Vladimir Putin presented his Annual Address to the Federal Assembly". www.mid.ru, 2006-05-13.

The NATO Website, 2002. "NATO-Russia Relations: A New Quality". www.nato.int, 2006-05-15.

Meshkov, Alexei, 2002. "Topical Aspects of Russian Foreign Policy". www.mid.ru, 2006-05-05. (artikeln presenterad i The Russian Ministry of Foreign Affairs, 2002-04-18)

Tidningar

Brzezinski, Mark, 2006. "Speak up, for the neighbors' sake", *International Herald Tribune*, 2006-03-13.